

Hrvatski glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

GODINA I * BROJ 1 * VELJAČA / FEBRUAR 2003.

goriva
maziva

plin
plinska trošila

Održavanje redovitog snabdijevanja svim vrstama goriva i propan-butan plinom, plinskim trošilima i opremom, mazivima za razne primjene, te ostalim robama po zahtjevu predstavlja naš glavni poslovni prioritet.

Djelatnosti INA Crna Gora su:

- Prodaja propan-butan plina u bocama, malim rezervoarima, stabilnim rezervoarima za industriju, za pogon motornih vozila i za kamp potrebe
- Prodaja plinskog pribora, trošila i opreme
- Punjenje i prodaja plina u kamp bocama od 2,3 i 5 kg
- Prodaja malih rezervoara
- Prodaja u ugradnja opreme za plin u motornim vozilima
- Usluge pregleda butanskih stanica i plinskih postrojenja kod korisnika
- Prodaja maziva putem prodajne mreže u Crnoj Gori i industrijskim korisnicima
- Izrada primjenskih servisaza potrebe korisnika (karte podmazivanja)
- Organizacija svih vrsta dostave robe do kupaca
- Prodaja mazuta, bitumena, goriva raznih vrsta krajnjim korisnicima i za dalju prodaju
- Prodaja raznog dopunskog asortimana za potrebe benzinskih pumpi

IDK
computers

www.idk.cg.yu

**Računari, štampači, skeneri,
održavanje informacionih
sistema, servis, kursevi,
web dizajn, internet,
igraonica,....**

**Sve za Vas i vaše računare.
Pozovite:**

082/323-790

067/323-790

www.KotoR.com

»HRVATSKI GLASNIK«
K o t o r

Časopis izlazi svaka
dva mjeseca.

Rukopisi i fotografije
se ne vraćaju.

»Hrvatski glasnik« je upisan u
evidenciju javnih glasila kod
Republičkog sekretarijata za
informacije RCG pod red. br.
04/01-1828 od 31.12.2002. g.

Adresa:

Stari grad, Pjaca od kina
85330 Kotor

Žiroračun:

55700-678-5-8995 Kotor

Izdavač:

HRVATSKO GRAĐANSKO
DRUŠTVO CRNE GORE
K o t o r

Glavni urednik:

Tomislav Grgurević

Redakcija:

Siniša Luković
Dario Musić
don Srećko Majić
Tripo Schubert
Tomislav Grgurević
Neven Staničić
Silvio Marković

Lektorica:

Đurđica Živković, Zagreb

Kompjutorska obrada:

»Tricen«, Kotor

Tisak:

»Art Galery«, Tivat

Naklada:

1000 primjeraka

Cijena:

Primjerak je besplatan

Cijenjeni čitatelji,

Prvi put u dugostoljetnoj povijesti ovoga kraja izlazi iz tiska časopis Hrvata koji su na prostorima Boke kotorske, jednog od najljepših zaljeva u svijetu, autohtoni narod. U tom dugom povijesnom razdoblju Hrvati su ostavili mnogo tragova svog postojanja u svim područjima djelovanja. Svojim su radom, trudom i dušom učinili ovaj kraj još ljepšim, duhovnijim, privlačnijim. Na bisernoj ogrlici Hrvati su nizali nova, sve veća i sve krasnija zrna bisera. Tako je stvoreno veliko i trajno bogatstvo, koje s lica Zemlje nisu mogli izbrisati ni ratovi, ni potresi, ni pustošenja, ni ljudske nebrige.

Iako ih je ovdje živjelo na desetine tisuća, Hrvati nikada nisu imali svojeg glasila. Nikada za to nisu bili stvoreni potrebni preduvjeti, iako je ovdje živjelo dosta Hrvata od pera i znanosti. Prisjetimo se samo nekih: Balovića, Zmajevića, Butorca, Stjepčevića, don Lukovića, dr. Miloševića i mnogih drugih koji su ostavili duboki trag u našoj znanosti i publicistici i time, vlastitom zaslugom, svoje ime i djelo oteli zaboravu.

Hrvati nisu imali svojih novina, časopisa, godišnjaka, ali valja naglasiti da su bili brojčano i kvalitetno zastupljeni u novinama i časopisima koji su izlazili na ovim prostorima. Prisjetimo se na trenutak: godine 1908. počeo je izlaziti list »Boka«, glasnik za opće interese Bokelja, čiji je vlasnik bio Srbin dr. Filip Lazarević, a glavni urednik Hrvat Rudolf Sardelić. Izlazio je na ćirilici i na latinici. Vrlo je korektno pisao o problemima svih građana ove regije, pa i Hrvata.

Nakon dugog razdoblja, tridesetih godina XX. stoljeća, počeo je izlaziti »Glas Boke«, također tiskan latinicom i ćirilicom. Bilo je to u Kraljevini Jugoslaviji. I u njemu su se čuvali svi postulati prijeko potrebni za suživot stanovnika ove regije.

Danas su se stekli uvjeti za pokretanje »Hrvatskoga glasnika«, rođenog zahvaljujući entuzijazmu vodećih ljudi u Hrvatskome građanskom društvu Crne Gore, uz potporu i razumijevanje mnogih subjekata. Zadaća je časopisa da objavljuje članke o radu, problemima i dostignućima Hrvata, pri čemu će nastojati poštovati sve što pridonosi afirmiranju suživota, te nacionalne, kulturne, duhovne i vjerske snošljivosti. Nastojat ćemo da ničim ne poremetimo sklad koji je na ovim prostorima njegovan stoljećima. Nadamo se da će i svi ostali koji ovdje žive činiti isto.

Glavni urednik

Štovani čitatelji,

Pred vama je prvi broj „Hrvatskoga glasnika“. On je besplatan. Željeli bi da dođe do svih koji ga žele pročitati. Zato ga ponudite na čitanje svojim prijateljima i poznanicima.

Ovaj broj ima prvenstveno dokumentacionu namjenu jer smo željeli da se u njemu saberu i sačuvaju podaci koji govore o oživljavanju rada hrvatskih asocijacija u Crnoj Gori. Nadamo se da će naredni brojevi biti sadržajni i zanimljiviji. Radimo da se stvore uslovi da počne izlaziti jednom mjesečno. Zato će nam trebati Vaša pomoć. Bićemo prinuđeni da počnemo da ga prodajemo na tržištu. Zato Vas molimo da nam pomognete svojim dobrovoljnim prilozima kako bi mogli što duže, najbolje trajno, da ga distribuiramo na ovaj način – besplatno. Spremni smo ga dostavljati i na vašu kućnu adresu ako je pošaljete.

Redakcija

»Hrvatski glasnik« – prvo glasilo Hrvata u Crnoj Gori

PROGRAMSKA KONCEPCIJA

»Hrvatski glasnik« će u svojoj uređivačkoj politici poštovati načela nacionalne, kulturne, duhovne i vjerske snošljivosti i nastojati biti informativno glasilo koje će unapređivati odnose među narodima i narodnostima u Crnoj Gori i raditi na jačanju veza između Republike Crne Gore i Republike Hrvatske.

»Hrvatski glasnik«, čiji je prvi broj pred vama, cijenjeni čitatelji, utvrdio je svoja programska opredjeljenja koja je, na prijedlog glavnog urednika, usvojio Upravni odbor. Želja nam je da vas upoznamo s uređivačkom politikom i našim opredjeljenjima. Naša je prva zadaća informiranje hrvatske zajednice u Crnoj Gori i ostalih subjekata u Crnoj Gori, Republici Hrvatskoj i drugim državama, o zbivanjima u Crnoj Gori koja su vezana za život Hrvata u Crnoj Gori. Posebna pozornost posvetit će se takođe i afirmaciji progresivnih dostignuća Hrvata na području Crne Gore u prošlosti.

»Glasnik« će njegovati, poticati i unapređivati suradnju sa svim dobronamjernim subjektima u Crnoj Gori, što je u interesu svih stanovnika. Suradnja će se uspostavljati s osobama i pravnim subjektima bez obzira na nacionalnu i vjersku pripadnost.

Radi postizanja što bolje kvalitete objavljenih priloga prihvatit će se sa zahvalnošću suradnja svih dobronamjernih ljudi, spremnih poštovati programska opredjeljenja našeg dvomjesečnika. Kad to bude potrebno, upozoravat će i na propuste i negativne pojave vezane za nacionalne probleme Hrvata u Crnoj Gori, u želji da se na aktivan način nadvladavaju, što je u interesu svih. »Glasnik« će objavljivati tekstove na književnom hrvatskom jeziku, osim kad će autori tekstova biti osobe koje se služe drugim jezicima bivše Jugoslavije.

U svakom broju obrađivat ćemo teme iz života hrvatske za-

jednice u Crnoj Gori, nastojeći pritom informirati čitateljstvo o zbivanjima u svim sredinama gdje žive Hrvati. Zato će nastojati razviti dopisničku službu. Posebnu pozornost posvetit ćemo djelovanju hrvatskih kulturnih asocijacija u Crnoj Gori i tradicionalnim vjerskim okupljanjima. Uspostavit ćemo i suradnju sa sličnim listovima u Hrvatskoj i u drugim zemljama gdje žive Hrvati radi razmjene iskustava, informacija i razmjene tekstova i ostalih sadržaja koje ćemo objavljivati u skladu s uređivačkom politikom. Orijentacija je da se tekstovi, osim u prva dva broja, tiskaju na oko 16 stranica. Samo iznimno, u slučaju nedostatka aktualnih informacija, odgovorni urednik će odstupiti od ove odluke.

Na otprilike 16 stranica objavljivat će se tekstovi koji će informirati i obrazovati čitatelje, a govorit će o djelovanju Hrvata na ovim prostorima u prošlosti. Objavljivat će se prilozi o kulturnoj i vjerskoj prošlosti Hrvata, izgradnji kapitalnih urbanističkih, građevinskih i sakralnih objekata. Posebna pozornost obratit će se prošlosti Katorske mornarice i današnjem djelovanju Bokeljske mornarice. U »Glasniku« će biti riječi i o spomenicima nulte i prve kategorije na ovom području, čiju su izgradnju financirali Hrvati.

U »Glasniku« će se objavljivati i tekstovi nekada veoma uglednih Hrvata, poznatih znanstvenika, publicista, kulturnih i javnih radnika i afirmirati znanstveno stvaralaštvo u raznim područjima.

S obzirom na teškoće u pribavljanju sredstava, »Hrvatski glasnik« će u početku izlaziti svaka dva mjeseca, međutim, trajna je orijentacija lista da, čim se stvore uvjeti, počinje izlaziti svaki mjesec. Postoje sve objektivne mogućnosti da novine budu ispunjene zanimljivim tekstovima. Izlaženjem jedanput na mjesec postiglo bi se brzo i pravovremeno obavještanje o svim zanimljivim događajima tijekom mjesec dana. Kada se steknu uvjeti, potrebno je zaposliti osobu koja će na profesionalnim osnovama obavljati poslove glavnog urednika.

Međutim, bez obzira na razdoblje između dva broja, potrebno je koristiti se mrežom dopisnika iz svih mjesta Crne Gore gdje žive i rade Hrvati. Osim toga, prići će se odmah formiranju vlastite fototeke jer »Glasnik« mora biti ilustriran brojnim kvalitetnim fotografijama. Za to je prijeko potreban fotoreporter koji će snimati najvažnije događaje.

Radi uspostavljanja kvalitetne suradnje i stvaranja nekih od preduvjeta za uspješno obavljanje poslova izdavanja i uređivanja »Glasnika«, potrebno je da osnivač uspostavi a zatim i održava stalne kontakte s resornim institucijama u Republici Crnoj Gori, Republici Hrvatskoj, Veleposlanstvu u Beogradu i Generalnom konzulatu u Kotoru, koji bi trebali pružiti pomoć u različitim oblicima, između ostalog, i u financiranju Hrvatskog glasnika koji će u prvoj fazi čitateljima dijeliti besplatno.

Osnivanje i aktivnosti Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore

OČUVATI ETNIČKE SAMOBITNOSTI

• Na osnivačkoj skupštini realizirana želja Hrvata da se na području Crne Gore organiziraju na najbolji način s ciljem da se potvrdi naša etnička samobitnost. • Potvrđeno da Hrvati u Crnoj Gori postoje kao autohtoni nacionalni identitet koji ima svoju bogatu povijesnu prošlost, izraženu kroz materijalne i nematerijalne vrijednosti koje i danas postoje i opstoje. • Hrvati su na ovim prostorima uvijek bili lojalni državi u kojoj su živjeli što je i današnje određenje našeg naroda. • Afirmacija hrvatske manjine treba da bude jedna od moralnih obveza države Crne Gore.

Nekada su Hrvati na području Crne Gore, posebno u negdašnjoj Boki kotorskoj, koja je tada obuhvaćala i Budvu, bili narod koji je uspješno nalazio oblike okupljanja i nacionalnog djelovanja kao i afirmacije kulturnoga, duhovnog i materijalnog opstanka na ovom području. Pritom ne valja zamenariti činjenicu da je u najvećem dijelu bokeljskih općina, u prošlosti, bio vodeći narod baš hrvatski. Podaci o prošlosti Hrvata u Boki, njihovu djelovanju u svim sferama aktivnosti te brojni kulturno-povijesni spomenici potvrđuju povijesno dugi opstanak Hrvata na području Crne Gore.

Međutim, zbog određenih političkih razloga, više od šezdeset godina, Hrvati u Crnoj Gori nisu mogli nacionalno djelovati i okupljati se, ne zato da bi se suprotstavili većinskom narodu, već zato da bi sebi i drugima dokazali vlastito postojanje na ovim prostorima i želju za suradnjom i koegzistencijom sa svim ostalim narodima, jer je to oduvijek bio zajednički interes. Istina, s vremenom je Hrvata bilo sve manje, tako da smo brojčano bili sve manja manjina, međutim, staro i veoma bogato kulturno, duhovno i civilizacijsko naslijeđe je ostalo.

Ono što su na području Crne Gore stoljećima stvarali Hrvati nije samo svojina naše manjine nego i države Crne Gore čijim se blagodatima koriste svi njezini stanovnici. Kad su se, nakon devedesetih godina, stvorili uvjeti, željeli smo dokazati da ne postojimo kao slučajni, ovdje zalutali, stanovnici, već kao nacionalni identitet koji veoma cijenjen upravo svoju samobitnost i da ovdje egzistira velik broj Hrvata koji ima prava svog postojanja i razvoja u Crnoj Gori na osnovi prošlosti i prava koja su dana na osno-

Učesnici Osnivačke skupštine Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore

vi domaćih i međunarodnih pravnih normi.

Ovo su bili samo neki od brojnih razloga koji su inspirirali jednu grupu Hrvata iz Tivta, u kojem živi najveći broj pripadnika naše manjine, da pokrene inicijativu za formiranje društva Hrvata na području Crne Gore. Tu su aktivnost podržali Hrvati iz drugih mjesta, posebno iz Kotora, a rezultat toga bilo je formiranje Inicijativnog odbora. Prisjetimo se tko su bili članovi tog Odbora, čija je bila zadaća rad na organiziranju Hrvata u jedno društvo. Iz Tivta su bili: **Zoran Nikolić, Slavko Marović, Boris Lanzeroti i Ivan Ilić**, a iz Kotora **Antun Dender, Vedran Milošević, Davor Biskupović i Tripo Schubert**.

Inicijativni je odbor održao nekoliko sastanaka u Kotoru i Tivtu, na kojima je prioritet dan raspravi o pravnim pitanjima organiziranja Hrvata u Crnoj Gori ali i o brojnim tehničkim zadacima kako izvršiti poslove koji su morali prethoditi održavanju Osnivačke skupštine. Da podsjetimo: trebalo je donijeti nacrtate više pravnih akata među kojima o motivu i načinu organiziranja

društva, Statuta i programa rada. Bio je to pionirski posao na osnivanju društva. Predloženo je da nova asocijacija nosi naziv **Hrvatsko Građansko Društvo Crne Gore**.

Nakon što su se stekli svi potrebni preduvjeti, 23. svibnja 2001. godine, u zgradi Skupštine općine Kotor održana je Osnivačka skupština kojoj prisustvovao 21 član. Na skupštini je s oduševljenjem prihvaćena inicijativa o načinu organiziranja Hrvata u Crnoj Gori, a u raspravi su se čuli mnogi zanimljivi prijedlozi kako to učiniti na najbolji mogući način. Na Osnivačkoj skupštini usvojeni su dokumenti čije je donošenje bilo preduvjet za registraciju društva u skladu sa Zakonom o nevladinim organizacijama Republike Crne Gore. Radilo se o Statutu, popisu osnivača i aktu o osnivanju. Da bi se mogli nastaviti poslovi čiji je cilj bio konstituiranje Društva izabran je privremeni izvršni organ u kojem su bili: **Slavko Marović, Zoran Nikolić, Kiko Matijević, Ljerka Dragičević, Nikola Čučić, Vedran Milošević i Tripo Schubert**. Posljednji je izabran za predsjednika.

Privremeni Izvršni odbor, na sedam sjednica održanih u Kotoru, Tivtu i Budvi, uspješno je rješavao nastale probleme vezane za osnivanje Društva te za pripremu za buduće aktivnosti. Prioritet je dan stvaranju svih potrebnih preduvjeta i prijeko potrebnih radnji da bi Društvo moglo početi djelovati. Valjalo je obaviti složene poslove registracije društva, otvoriti žiroračun i poštanski pretinac. Trebalo je također pronaći prostorije za rad Društva, zaposliti odgovornu osobu, tiskati odgovarajuće publikacije, članske iskaznice te izraditi pristupnice i memorandume.

Osim obavljanja brojnih tehničkih zadataka, koje je trebalo obaviti u sklopu priprema za održavanje Skupštine Hrvatskog građanskog društva Privremeni izvršni odbor morao je izvršiti i mnoge druge zadatke. Jedan od zadataka bio je osiguranje najpotrebnijih sredstava za normalno funkcioniranje Društva. Sredstva su pribavljena samofinanciranjem osnivača i prikupljanjem redovite članarine, donacijama i pomoći Ministarstva vanjskih poslova Republike Hrvatske.

Međutim, usporedno s pripremanjima za skupštinu Društva obavljen je niz susreta, kontakata i radnih sastanaka s odgovornim ljudima u općinama Kotor i Tivat, te u resornim organima Republike Crne Gore. O formiranju Društva te o daljnjim zadacima razgovaralo se s odgovarajućim institucijama Republike Hrvatske. Tijekom svih tih razgovora podržana je odluka o organiziranju Hrvata u Crnoj Gori u Hrvatsko građansko društvo Crne Gore i obećane su razne vrste pomoći kako bi se te aktivnosti mogle nesmetano odvijati. Posebna je pozornost posvećena obavještanju Hrvatskog korpusa u Crnoj Gori kao i građana Republike Crne Gore, što je osigurano razumijevanjem Radio Televizije Crne Gore, lokalnih radio postaja, kao i u sredstvima javnog priopćavanja. Društvo je sudjelovalo i na forumu hrvatskih manjina u prosincu 2001. godine u Zagrebu s referatom »Hrvatsko građansko

društvo Crne Gore – nova organizacija hrvatske manjine u Crnoj Gori«. Sudionici skupa vrlo su pozorno pratili izlaganje, a naši su predstavnici imali niz susreta s njima.

Nakon formiranja Društva na području Crne Gore poduzete su brojne aktivnosti koje su na početku potvrdile opravdanost objedinjavanja Hrvata u jednu asocijaciju. Masovna posjećenost na vjerskim svečanostima, tradicionalnim obilježavanjima običaja kao što su »Pozdrav mađu«, »Gađanje kokota« i »Fašina« u Perastu, Tripundanske svečanosti u Kotoru i crkveni dani u Lastvi, još su jednako potvrdili želje Hrvata da dokažu svoju nacio-

održana je u Kotoru 15. prosinca 2001. Osim Hrvata, članova Društva, bili su nazočni mnogi gosti, predstavnici državnih, vladinih i nevladinih organizacija Republike Crne Gore i Republike Hrvatske. Među gostima bili su i predstavnici većeg broja društava, zajednica i udruženja. Skupštini su stigli i brojni brzojavi, među kojima je bio i brzojav **Mila Đukanovića**, predsjednika Republike Crne Gore.

Predsjednik Tripo Schubert je istaknuo da je Hrvatsko građansko društvo Crne Gore formirano da bi se u njemu iskazale i realizirale elementarne potrebe hrvatske nacionalne manjine u Crnoj Gori te da bi se, uz pomoć države, kvalitetno riješile. Naglašeno je da pritom valja izbjegavati improvizacije kroz politička rješenja povremenog i privremenog karaktera, već da probleme valja rješavati trajno. »Samo na taj način – rečeno je u uvodnom izlaganju – može se stvoriti trajna pretpostavka za kvalitetno okupljanje hrvatskog identiteta u Crnoj Gori i realizaciju brojnih projekata njegove zaštite i daljnjeg razvoja«. Naglašeno je da Društvo neće inzistirati na nekim trenutačnim improvizovanim rješenjima već da se radi na stvaranju uvjeta da se na solidnoj osnovi okupi i utemelji društveno biće Hrvata u Crnoj Gori jer su Hrvati autohtoni dio populacije. Zato oni, u skladu s normama međunarodnih institucija i razvijenih demokracija, imaju pravo organizirati one oblike života i suživota koji im najbolje odgovaraju. Tom prilikom govorilo se o razvijanju kulturnog, du-

Tripo Schubert, predsjednik HGDCG, za govornicom

nalnu samobitnost uz razumijevanje svih subjekata u Crnoj Gori. Ostvarena su i brojna kulturna gostovanja hrvatskih stvaralaca u Crnoj Gori i naša gostovanja u Hrvatskoj.

U takvoj društveno političkoj klimi u Crnoj Gori Upravni odbor je obavio sve potrebne pripreme za organizaciju **Prve izborne skupštine** Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore.

Prva izborna skupština Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore

hovanog, nacionalnog i vjerskog suživota naroda koji žive na ovim prostorima.

U uvodnom izlaganju na izbornoj osnivačkoj skupštini, kao i poslije u raspravi, istaknuto je da Hrvati moraju očuvati sve elemente etničke samobitnosti kako bi opstali na ovim prostorima. »Ovo je nemoguće ostvariti – rečeno je na Skupštini – bez institucionalne podrške države Crne Gore i većinskoga crnogorskog naroda, a isto tako i bez podrške države matičnog naroda –

Hrvatske«. Realizacija naših programskih zamisli ne može se ostvariti bez razvoja kvalitetnih bilateralnih odnosa i bliske suradnje Crne Gore i Hrvatske. Ocijenjeno je da ti odnosi, na zadovoljstvo Hrvata koji žive u Crnoj Gori, posljednjih godina idu uzlaznom putanjom, čemu uvelike pridonosi i Konzulat Republike Hrvatske u Crnoj Gori čije je sjedište u Kotoru. Navedene su i moguće smjernice suradnje dviju graničnih država – Crne Gore i Hrvatske – pri čemu granični prijelaz Debeli brijeg treba

da dođu do izražaja naše pozitivne osobine. Budući da nismo bili čimbenik ni političke ni socijalne nestabilnosti do danas, ne vidimo ni razloge ni mogućnosti, a još manje želje i potrebe, da to budemo u budućnosti. Naprotiv, svoju djelatnost osnivamo na našim stoljetnim tradicijama koje su obogatile hrvatsko i crnogorsko kulturno naslijeđe. Bila su to vrhunska materijalna i duhovna bogatstva koja su dokaz visoke civilizacijske vrijednosti Hrvata koji su živjeli na ovim prostorima. Zato bi Crna Gora trebala preuzeti

djelovanja. Naši su ljudi uvijek željeli saznati više, otići još dalje, što je bilo u interesu svih. Znali smo da samo ljudi širokih vidika i velikog znanja mogu cijeniti slobode i prava svakog čovjeka.

»Upravo zato će se Hrvatsko građansko društvo Crne Gore boriti da Hrvati, kao i sve ostale manjine na ovim prostorima, dobiju punu slobodu kako bi iskazali, očuvali i razvijali svoj etnički, kulturni, jezički i vjerski identitet. Svjesni smo svih nespornosti i otpora koje ova inicijativa može proizvesti u glavama onih koji su metodama mržnje i netolerancije stvarali sebi i nama nepovoljne uvjete za podnošljiv život na ovim prostorima. Hvala Bogu, to je sada prošlost, a ispred nas je perspektivan život u kojem stvaralački potencijali moraju doći do punog izražaja«.

Na skupštini se razgovaralo i o tome zašto je nova asocijacija Hrvata u Crnoj Gori nazvana Hrvatskim građanskim društvom Crne Gore. U vezi s ovim rečeno je: »Mi smo Društvu dali sadašnje ime nakon razmišljanja zato što vjerujemo da u ukupnom životu Crne Gore možemo sudjelovati kao djelotvorni, konstruktivni i pozitivni članovi kako bi pridonijeli poboljšanju općeg života. Mi ne afirmiramo niti ne konstruiramo bilo kakve pseudo-megalomanske i nacionalno-političke projekte. Naprotiv, spremni smo slijediti praksu većih i iskusnijih od nas. Želimo zaslužiti da nas respektiraju i prepoznaju, želimo biti prihvaćeni u suradnji sa svima koji žele bolji život i civilizacijske odnose, u Crnoj Gori, Europi i u svijetu.

Zato smo građansko, a ne političko društvo koje želi dobro ne samo sebi nego i svima koji djeluju i rade u istoj sredini a žele uspostaviti i njegovati dobronamjerne odnose.«

Na Izbornoj skupštini usvojen je Program rada za 2002. godinu, financijski plan, izmjene Statuta i Odluka o visini članarine.

Tajnim glasovanjem izabran je Upravni odbor od deset članova: **Dario Musić, Edita Starović, Vedran Milošević, Petar Janović, Ljerka Dragičević, Jakša Andrić, Slavko Marović, Zoran Nikolić, Selma Krstović i Nada Marković.** Članovi Nadzornog odbora postali su **Ivica Božinović, predsjednik, Dijana Kojan i Davor Biskupović.** Za predsjednika Društva i Uprav-

Upravni odbor Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore

da sve više spaja narode dviju država. Na Skupštini je također konstatirano: »Važno je napomenuti da ne želimo ni u jednom trenutku biti predmet bilo kakve manipulacije u bilo kakve zlouporabe od aktualne crnogorske politike. Isto tako ne želimo da briga i pomoć Republike Hrvatske – Matice hrvatskog naroda – dobije ni u jednom trenutku oblik miješanja u unutarnje poslove Crne Gore«.

Na Skupštini je napravljen »izlet u prošlost« i vremena kad je ovdje živjelo puno više Hrvata nego što ih živi danas. Konstatirano je da su ovdje Hrvati oduvijek bili, čak i kada su bili veoma brojni, kao i druge manjine, lojalni državi u kojoj su živjeli i da nema ni jednog razloga da tako i ne bude u budućnosti, o čemu će se posebno voditi računa u Hrvatskom građanskom društvu Crne Gore.

U uvodnom je izlaganju rečeno: »Hrvate na ovim prostorima karakterizira stoljetna krotkost i kulturni odnos prema svima. U idućem razdoblju bit će naša zadaća omogućiti

moralnu obvezu da omogući integraciju hrvatske manjine u sve oblike društvenog i političkog života«.

Posebna pozornost na Izbornoj skupštini Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore bila je posvećena prioritarnim zadacima u idućem razdoblju. Konstatirano je da Hrvati u Crnoj Gori moraju sudjelovati pri rješavanju brojnih i odgovornih zadaća na putu Crne Gore u budućnost. Da bi se to postiglo prijeko je potrebna rehabilitacija mnogih osoba, povijesnih događaja i običaja, koji su bili desecima godina brisani ne samo iz sjećanja nego i iz kolektivne memorije hrvatskog naroda, naročito u drugoj polovici XX. stoljeća na ovim prostorima. Da bi to postigle, tadašnje su se vlasti služile ne samo dopuštenim nego i nedopuštenim sredstvima i metodama. Za to nije bilo nikakva opravdanog razloga jer su Hrvati, zajedno s onima koji su se iselili s ovih prostora u posljednjih osamdeset godina, bili ti koji su stvarali mnoga dobra, posebno materijalna i nematerijalna, u sferi kulturnog

nog odbora izabran je **Tripo Schubert**, dok je za predsjednika Skupštine izabran **Antun Dender**.

Na sjednici Skupštine donesen je i Program rada za 2002. godinu, u kojem je prioritet dan najaktuelnijim poslovima koje se moraju početi obavljati. Najveći broj programskih odluka donesen je na dugoročnoj osnovi, a pri njihovom izvršavanju neophodno je angažirati najširi auditorij, a ne samo Upravni odbor.

U realizaciji tih zadataka Upravni je odbor održao čak trinaest sjednica, na kojima je pokrenuto obavljanje veoma važnih poslova.

Jedan od prvih zadataka je pokretanje ankete među građanima hrvatske nacionalnosti kojom će biti, po mogućnosti, obuhvaćeni svi građani hrvatske nacionalnosti. Cilj je dobivanje potrebnih podataka za brojna korisna saznanja i na osnovi njih poduzimanje aktivnosti. Veoma važan zadatak je i organizacijsko učvršćivanje Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore formiranjem povjereništava u svim sredinama gdje žive Hrvati u Crnoj Gori. To se odnosi na mjesta u priobalju Bokokotorskog zaljeva u Kotoru, Škaljarima, Mulu, Prčanju, Stolivu, Dobroti, Perastu, Đurićima, Lastvi, Tivtu, Gradionici. Povjereništva se moraju formirati i u Ulcinju, Baru, Budvi, Cetinju i Podgorici. Zanimljivo je da se predlaže i osnivanje povjereništva u Zagrebu, u kojem bi bili okupljeni Hrvati iz Crne Gore koji žive i rade u glavnom gradu Republike Hrvatske.

Programom su predviđeni i drugi veoma aktualni zadaci kao što su: organiziranje gostovanja Hrvatskih umjetnika u Boki kotorskoj i snimanje emisije »Bokeljska balada«. Potrebno je ostvariti prvi susret turističkih agencija Dubrovačke regije i Crne Gore kao i Okruglog stola o suradnji regija Boke kotorske i Dalmacije. Hrvatsko građansko društvo Crne Gore odlučilo se također da aktivno sudjeluje u radu mnogih skupova u Republici Hrvatskoj i izvan nje. To se odnosi na sudjelovanje na Okruglom stolu i tribinama u Subotici, Splitu, Zagrebu, Dubrovniku, Baru i Podgorici gdje su nacionalne manjine glavna tema razgovara.

U tijeku je i realizacija veoma važnog projekta »Život i djelo akademika Vladislava Brajkovića«,

koji će se odvijati u suradnji s Nacionalnom zajednicom Crnogoraca iz Hrvatske čije je sjedište u Zagrebu. U međuvremenu će se nastaviti i aktivnosti za stvaranje uvjeta za redovito izlaženje Hrvatskoga glasnika koji će u prvo vrijeme izlaziti jedanput u dva mjeseca, s intencijom pretvaranja u mjesečnik.

U prošloj se godini aktivno radilo na još nekim zadacima, utvrđenim na Skupštini, čija se uspješna reali-

zacija očekuje u idućem razdoblju. Riječ je o stvaranju uvjeta za otvaranje Predstavništva Hrvatske gospodarske komore u Kotoru, i pružanje mogućih pomoći srednjoškolicima hrvatske nacionalnosti koji se žele upisati na fakultete u Hrvatskoj. Radit će se i na osiguravanju uvjeta za snimanje priloga za televizijsku emisiju »Korijeni«, a u toku su i pripreme za predstavljanje Društva na Internetu.

POZDRAVNI TELEGRAM

Milo Đukanović, predsjednik Republike Crne Gore: *»Iskreno pozdravljam i podržavam odluku o osnivanju Društva, uvjeren da je to izraz i još jedna potvrda osvajanja novih sloboda i demokratskog zrijevanja Crne Gore, na njenom evropskom putu, čemu i građani hrvatske nacionalnosti u Crnoj Gori kontinuirano daju svoj izuzetan doprinos. U nemirnom vremenu u kojem živimo u ovom politički trusnom regionu, Crna Gora sa svojim multietničkim skladom i međunacionalnim povjerenjem uspjela je da se sačuva od konfliktu i razaranja, da postane oaza mira i demokratska nada na ovim prostorima. Njeni građani svih vjera i nacija grade i žele da razvijaju Crnu Goru kao svoju državu po mjeri razvijenog evropskog okruženja. To je naša zajednička šansa da u periodu koje je pred nama donesemo najbolju odluku za sebe, svoju državu Crnu Goru i generacije koje dolaze.*

»Uvjeren sam da će i Hrvatsko građansko društvo Crne Gore biti na visini tih historijskih izazova, i da će svojim djelovanjem stalno doprinositi jačanju prijateljstva i bliske saradnje sa susjednom Hrvatskom, sa kojom gradimo sve tješnje odnose, kako dolikuje našim historijskim vezama i zajedničkog evropskog budućnosti, potiskujući neke nedavne nemile događaje kao opomenu za sva vremena.

»Čestitam vam početak rada Društva uz najbolje želje i srdačne pozdrave svim učesnicima Prve redovne Skupštine i izražavam spremnost državnih organa da vam pomognu u vašem radu i djelovanju!«.

BRZOJAVI POTPORE

Hrvatskom građanskom društvu Crne Gore i predsjedniku Tripu Schubertu stigli su, u povodu održavanja Skupštine brojni brzojavi, uglavnom iz Hrvatske. Brzovaj je uputila **Hrvatska bratovština »Bokeljska mornarica 809«** iz Zagreba: *»Ovaj svečani i povjesni trenutak neka bude začetak jednog plodonosnog i brzog uspona u afirmaciji autohtonih Hrvata, koji danas kao i njihovi preci stoljećima unose bogatstvo duha, znanja, vještina, umjetnosti i kulture. Neka vaši ljudi budu nosioci prosperiteta i ponos sredine i države u kojoj živite čime ćete reafirmosati hrvatsko ime. A mi, čiji su očevi ostavili vidnog traga u tom čarobnom kutku zemljine kugle, dio smo istog korpusa i zato Vam dajemo punu podršku u svakom pogledu. Sretno! (Prim. dr Josip Gjurović).*

Brzovaj potpore uputilo je i **Hrvatsko-crnogorsko društvo prijateljstva »Croatica-Montenegrina«**, u kojem se, između ostalog, ističe: *»S obzirom da smo u svibnju 2000. godine utemeljili slično hrvatsko-crnogorsko društvo prijateljstva Croatica-Montenegrina koristimo priliku da vam na ovaj način čestitamo na odvažnosti samorganizovanja i okupljanja u vašem udruženju. Tim činom vaše će se društvo čvršće integrirati u crnogorsko-hrvatske tokove i naše ukupne dijasporu. Ujedno vi ćete se u vašoj sredini uzdići prepoznatljiv subjekt koji će imati ciljeve da svjesno njeguje svoju narodnu i nacionalnu hrvatsku tradiciju, identitet, civilizacijske do-sege i kulturu svog naroda, ali pri tome ne siromašeći duhovni habitus domovine Crne Gore, već naprotiv, kao što i mi činimo, pluralno i sadržajno bogatiti kulture obiju domovina Hrvatske i Crne Gore« (predsjednik Mr. sc. Ernest Fišer).*

Izbornoj skupštini brzovaje su, između ostalih, poslali: **Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, Kabinet predsjednika Republike Hrvatske Stjepana Mesića, župan Dubrovačko-neretvljanske županije Ivan Šprlje, Hrvatska gospodarska komora i Kabinet gradonačelnika Zagreba Milana Bandića.**

MORALNA I MATERIJALNA POMOĆ

Još prije nego što je realizirana inicijativa skupine hrvatskih građana da se osnuje Hrvatsko građansko društvo Crne Gore, naišli smo na razumijevanje, potporu i odobravanje svih vladinih i brojnih nevladinih čimbenika. Upravo je ta potpora bila jedan od ključnih elemenata koji su bitno utjecali da se Društvo za kratko vrijeme osnuje, organizacijski uredi i počne realizirati neke od važnih zadataka.

Ta pomoć institucija sustava u Crnoj Gori dobro nam je došla jer da bi Hrvati uspjeli opstati na ovim prostorima, gdje su autohtoni narod, moraju očuvati sve elemente etničke samobitnosti, što nije bilo moguće bez odgovarajućih čimbenika države Crne Gore i većinskog crnogorskog naroda. Mi smo od samog početka naglašavali da ni u jednom trenutku nismo željeli biti predmet bilo kakvih manipulacija u bilo kakve svrhe od strane crnogorske politike, a isto tako nismo željeli da briga i pomoć Republike Hrvatske – matice hrvatskog naroda – bude uvjetovana miješanjem u unutarnje poslove Crne Gore.

Da bismo objasnili svoje razloge osnivanja i programske zadatke, pravodobno smo posjetili relevantne institucije Republike Crne Gore gdje smo, u usmenim i pisanim kontaktima dobili potporu u našim težnjama i našim željama da se organiziranim djelovanjem izborimo za manjinska prava, a time i za opstanak hrvatskog naroda na ovim prostorima.

Sa zadovoljstvom naglašavamo da su nas primili čelnici Republike Crne Gore. Bili smo gosti gosp. **Mila Đukanovića**, predsjednika Republike Crne Gore, kojom smo prigodom informirali domaćina o našim akcijama i politici koju ćemo voditi, i pritom naišli na razumijevanje i potporu.

Bili smo također gosti gosp. **Filipa Vujanovića**, tadašnjeg predsjednika Vlade i **Branimira Popovića**, tadašnjeg ministra kulture u Vladi Crne Gore. Razgovarali smo s gosp. **Gzinom Hajdinogom**, ministrom za nacionalne manjine u Vladi Crne Gore.

Ohrabruje nas to što smo postigli potpunu suglasnost oko svih

tema o kojima smo razgovarali. Čuli smo i niz veoma konstruktivnih razmišljanja i prijedloga kako da poboljšamo naše aktivnosti. Potpora pri formiranju Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore nije se svela samo na verbalnu podršku već smo dobili i materijalnu pomoć, što nam je omogućilo normalno funkcioniranje.

GENERALNI KONZULAT REPUBLIKE HRVATSKE
KOTOR

Šuranj 248, Kotor, SR Jugoslavija
Telefon: (+381 82) 323-127
Fax: (+381 82) 323-124

Kotor, 14. siječnja 2003. godine

HRVATSKO GRAĐANSKO DRUŠTVO
n/r g. Tripo Schubert, predsjednik

Poštovani,

svaki napor u cilju očuvanja i jačanja hrvatskog nacionalnog bića u Crnoj Gori, predstavlja predmet vrijedan pažnje. Stoga Vaša inicijativa pokretanja novina na hrvatskom jeziku, predstavlja ohrabrujući korak. Hrvatska riječ na ovim prostorima biti će još jedan dokaz višestoljetne opstojnosti Hrvata u Crnoj Gori, ohrabrenje i poticaj hrvatskom puku, kao i nagovještaj nekih novih, nadamo se boljih vremena.

Vjerujem kao i sav hrvatski puk u Crnoj Gori, svesrdno podržavam inicijativu, a *Hrvatskom glasniku* želim dugu i uspješnu budućnost.

S poštovanjem,

Petar Poljanić
generalni konzul

Pozdravno pismo generalnog konzula Republike Hrvatske Petra Poljanića prigodom inicijative pokretanja »Hrvatskoga glasnika«

Suradnja Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore sa Nacionalnom zajednicom Crnogoraca u Hrvatskoj

ZAJEDNIČKI PROJEKTI U ZAJEDNIČKOM INTERESU

Kulturno blago, spomenici, znamenitosti i povjest koju baštini Crna Gora i Boka Kotorska pripadaju civilizacijskom kulturnom vrhu, čime se teško mogu podičiti neke mnogo veće države i prostori na Mediteranu

Od samog je osnutka Hrvatsko građansko društvo Crne Gore naišlo na razumijevanje i spremnost Nacionalne zajednice Crnogoraca u Hrvatskoj da se u zajedničkom interesu ostvare mnogi važni projekti. Potpora našem Društvu iz Zagreba u svim fazama dosadašnjeg djelovanja bit će i dragocjena pomoć pri njihovoj realizaciji.

Do sada je prošlo premalo vremena da su se mogli realizirati neki veći poslovi ili projekti, međutim, bez obzira na to može se zaključiti da je naša suradnja ne samo u interesu naših dviju asocijacija nego i u interesu Republike Crne Gore i Republike Hrvatske. Naše je opredjeljenje da radimo na uspostavljanju što boljih veza u raznim područjima djelovanja između dviju susjednih država Hrvatske i Crne Gore, svjesni da je to u našem interesu i našu korist. Budući da radimo kratko vrijeme malo je obavljenih poslova za nama ali je zato mnogo radnih zadataka za koje smo uvjereni da će biti kvalitetno obavljeni u idućem razdoblju.

Nositelj svih tih aktivnosti Nacionalne zajednice Crnogoraca u Hrvatskoj je predsjednik zajednice dr. Radomir Pavićević.

Neki se rezultati već vide. Počela je realizacija zajedničkog projekta »Život i djelo akademika Vladislava Brajkovića.« (O ovoj temi posebno govorimo u ovom broju »Hrvatskoga glasnika«).

Na godišnjoj Skupštini Društva bila je prisutna i delegacija Nacionalne zajednice Crnogoraca u Hrvatskoj. Naši su gosti iz Hrvatske bili vrlo zadovoljni dočekom i boravkom, pa su nam i pismom zahvalili.

Tom su prigodom naši prijatelji Crnogorci koji žive u Hrvatskoj izrazili svoje dojmove i neke ocjene o razgovorima koje smo obavili. Oni su sažeti u pismu gosp. Mija Adžića, akademskog slikara iz Splita, predsjednika Podružnice Nacionalne za-

jednice Crnogoraca. U njemu se, između ostalog, kaže: »Osnivanje Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore je veliki civilizacijski i kulturni napredak na prožimanju običaja različitih kultura i naroda. Pri ovome treba imati u vidu da hrvatski narod u Boki Kotorskoj, i šire, predstavlja bogatstvo Crne Gore, koje će se u budućnosti još više njegovati, čuvati i održavati na opće zadovoljstvo Crne Gore i Hrvatske.«

Dr Radomir Pavićević, predsjednik NZCH, predaje poklon Drištvu

Gosti su bili veoma oduševljeni viđenim, posebno posjetom Gornjoj Lastvi, najstarijem urbaniziranom selu u Boki. O tome je napisao gosp. Adžić: »Jednom sam davno posjetio sa pok. don Nikom Lukovićem Lastvu, danas me je ponovo impresionirala, kao drevno pučko selo sa predznakom kulture, koja je nekoć tu evala, a i do danas opstala tako da se vide svijetli tragovi visoke kulture življenja na ovim prostorima, zahvaljujući Vašoj brizi, svećenstvu i puku koji čuva svoj zavičaj i ognjište, svoje korjene, samo je šteta što ne živi veći broj obitelji.«

Crnogorci iz Hrvatske prihvatili su Hrvatsko građansko društvo Crne Go-

re kao svog partnera u razvoju prijateljskih i dobrosusjedskih odnosa Hrvatske i Crne Gore, pa se s tim u vezi konstatira: »Novoosnovano Hrvatsko građansko društvo Crne Gore korak je bliže Crne Gore ka europskoj integraciji, kojoj crnogorski narod tako zdušno žudi zajedno sa Vama i svim drugim manjinama i građanima europske integracije«.

Zaslugom više čimbenika, među kojima i Nacionalne zajednice Crnogoraca u Hrvatskoj, pomoglo se afirmaciji, predstavljanju i animiranju našeg društva u Hrvatskoj. O aktivnosti Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore objavili su svoje priloge mnogi elektronski mediji i dnevna glasila. Posebno dobra suradnja bila je s Hrvatskom televizijom. Većina naših aktivnosti bila je popraćena snimkama koje su objavljene iz studija u Dubrovniku, ali i iz Zagreba. Hrvatski je radio iz Biskupskog ordinarijata emitirao dvosatnu emisiju o Hrvatima u Boki, o novostvorenim

društvima i aktualnim problemima.

Vrlo dobra suradnja uspostavljena je i s Maticom iseljenika Hrvata, uz obećanje da ćemo uskoro u Zagrebu imati sveobuhvatno predstavljanje Boke Kotorske u Zagrebu.

I druge institucije iz Hrvatske pružile su nam pomoć u granicama objektivnih mogućnosti. Izostala je do sada samo obećana potpora Ministarstva kulture Republike Hrvatske. Može se očekivati da će doći do bolje suradnje i pružanja pomoći, te da će hrvatsko Ministarstvo kulture i ministar gosp. Vujić pokazati više zanimanja za predstavljanje i očuvanje bogate kulturne baštine Hrvata na ovim prostorima.

OSNOVANA POVJERENIŠTVA

• U dvanaest mjesta Crne Gore osnovane su podružnice i imenovani povjerenici Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore koji kvalitetno rade na izvršavanju zadataka utvrđenih na Izornoj skupštini. • Krajem prošle godine Društvo je imalo više od 840 članova, a broj članova stalno raste. • Jedan od ciljeva Društva je obuhvaćanje radom što većeg broja Hrvata, a idealno bi bilo kada bi svi oni bili članovi, čime bi se uspješnije obavljali brojni povjereni zadaci. • Za rad Društva i izvršavanje zadataka potrebna su znatna sredstva do kojih se zasada teško dolazi, pa samofinanciranje ima pritom veliku važnost.

Osnivanje Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore u Kotoru, polovicom pretprošle godine, nesumnjivo je pridonijelo daljnjem buđenju nacionalne svijesti Hrvata koji žive u Crnoj Gori i posebno samobitnosti hrvatskog pučanstva koja je posljednjih desetljeća bila sputavana raznim mjerama političke i ekonomske prirode, pa čak i represivnim djelovanjem, naročito u razdoblju neposredno nakon Drugoga svjetskog rata. Imajući to na umu, odziv Hrvata koji su izrazili želju da se učlane u Društvo, bio je neočekivano velik. O ovome govori ilustrativni podatak prema kojem smo još prije održavanja Osnivačke skupštine, u prosincu 2001. godine, imali 637 registriranih članova. Broj članova rastao je, istina, sada usporenije, i nakon održavanja ovoga skupa.

O velikom zanimanju govori i podatak da je potkraj studenoga 2002. godine u trinaest podružnica učlanjeno 808 članova. Najviše ih je bio u Kotoru 367, i u Tivtu 264, što je više od tri četvrtine od ukupnog broja. U podružnici Herceg-Novi učlanjeno je 49, Budvi 42, Podgorici 24, Perastu 19, Baru 18 i dijaspori 18. U ostalim mjestima gdje ne funkcioniraju podružnice manje je od 10 članova.

Upravni je odbor pozorno pratio kretanje učlanjivanja novih članova od osnutka do naših dana. Zapaženo je da je u vrijeme osnivačke skupštine bilo ukupno 637 članova, te da trend rasta ima kontinuitet u idućem razdoblju. Početkom prošle godine broj članova počinje stagnirati a ljeti priljev je bio vrlo slab. Za to su postojale subjektivne ali i objektivne slabosti. Hrvati nisu bili dovoljno i temeljno informirani o funkcioniranju Društva, a osim toga naši članovi, čija je bila obveza da rade na omasovljenju na terenu, nisu, u nekim mjestima, bili dovoljno aktivni.

Svjesni smo da je svaki početak težak i da se u tom razdoblju lutalo u potrazi za odgovarajućim načinom i metodom rada, a bili smo suočeni i s raznim teškoćama moralne i materijalne naravi. Društvo je često dobijvalo razna obećanja, međutim, ona u najvećem dijelu nisu realizirana. Osim toga, osnivanje Društva i njegove aktivnosti u početku pratilo je i djelovanje nekih pojedinaca ili neformalnih skupina, koji su željeli da naš rad i aktivnosti prikažu u negativnom kontekstu, što je imalo, na svu sreću, slabe negativne efekte. Našim radom uspjeli smo dokazati i pokazati da ne želimo biti remetilački čimbenik, kao

što nismo bili ni tijekom duge povijesti naše egzistencije na ovim prostorima.

Provodeći jedan od prvih zadataka utvrđen na Osnivačkoj skupštini, a to je povećanje broja članova, Upravni je odbor, polovicom studenog 2002. godine, razmatrao stanje i nakon sve-srdnog analiziranja nastalih problema u ovom području i radi njihova prevladavanja odlučio je da se pristupi osnivanju podružnica u onim mjestima u kojima živi dio hrvatskog pučanstva u Crnoj Gori. Tom je prigodom ocijenjeno da se priljev novih članova nije odvijao u skladu s očekivanjima, naročito u nekim sredinama, i da je potrebno što prije prevladati nastale probleme. To smo mogli tek nakon što smo utvrdili prave razloge zašto jedan broj Hrvata ne želi pristupiti Društvu. Zaključeno je da je jedan od glavnih razloga apstinencije strah od mogućih posljedica zbog javnog izražavanja svoje hrvatske nacionalnosti. Ovo je posljedica višedesetljetnog političkog, pravnog i ekonomskog pritiska na našu zajednicu, kada se, iako su autohtoni narod, nisu smjeli izjašnjavati kao Hrvati. Osim toga, na prevladavanje problema nisu dovoljno radili članovi Upravnog odbora i aktivni članovi.

Sastanak s članovima HGD CG u Herceg-Novom
11.1.2003. godine

Sastanak s članovima HGD CG u Baru u Dvorcu
kralja Nikole, 16.1.2003. godine

Jedan od razloga bila je i slaba obaviještenost zainteresiranih o učlanjenju, posebno o načinu na koji se to može najbolje i najjednostavnije obaviti.

Prijelomni trenutak na prevladavanju nastalih problema vezanih za prijem novih članova bila je sjednica Upravnog odbora održana 11. studenog 2002. godine, na kojoj je odlučeno da se, radi bolje povezanosti, osnuju podružnice i postave povjerenici u svim mjestima Crne Gore u kojima žive Hrvati. Uspostavljen je kontakt s mogućim povjerenicima, nakon čega je obavljeno njihovo postavljanje. Tijekom dosadašnje akcije, koja još traje, osnovano je 12 podružnica i postavljeno isto toliko povjerenika, pa postoji objektivna mogućnost da preko podružnica, odnosno povjerenika u njima, svi zainteresirani dobiju potrebne obavijesti o djelovanju Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore i o mogućnostima učlanjenja.

Povjerenici su: **Zdenka Đurović** u Baru, **Ljubomir Biskupović** u Bogdašićima, **Ljerka Dragičević** u Budvi, **Andelko Pali** u Cetinju, **Jakša Andrić** u Đurićima, **Seka Tonsati** u Herceg-Novom, **Veselinka Janković** u Kotoru – Starom gradu, **Stjepan Boroe** u Kotoru – Tabačina, **Stanka Montan** u Perastu, **Božo Usanović** na Prčanju, **Ružica Homen** na Mulu, **Andrija Krstović** u Tivtu, **Marija Mardonović** u Ulcinju i **Luka Ciko** u Zagrebu.

Iako podružnice djeluju relativno kratko vrijeme, vlastitim su radom opravdale osnivanje. Umnogome je povećan broj članova, a prikupljanje članarine je jednostavnije i lakše jer je ubiru povjerenici, pa se radi uplate ne mora dolaziti u Kotor.

Obavještavamo zainteresirane da svi oni koji se žele učlaniti u Hrvatsko građansko društvo Crne Gore mogu to učiniti u društvenim prostorima u Kotoru (na Pjaci od kina) ili u drugim mjestima kod navedenih povjerenika.

ANKETA GRAĐANA HRVATSKE NACIONALNOSTI

Prije gotovo godinu dana, 7. ožujka 2002., Upravni je odbor, izvršavajući zadatke utvrđene na sjednici Skupštine, odlučio da se pokrene anketa među građanima hrvatske nacionalnosti kako bismo stekli uvid o broju Hrvata na području Crne Gore koji se žele izjasniti kao pripadnici hrvatskog naroda. Osim toga, željeli smo saznati socijalnu i ekonomsku strukturu hrvatskog pučanstva u ovim krajevima. Odlučeno je da se ta anketa realizira u zajednici s Hrvatskim kulturnim društvom »Napredak«. Oba su naša društva zajednički formulisala tekst ankete.

Zamislao je da ova anketa bude lišena svake političke motiviranosti, a rezultati, kao i saznanja do kojih će se doći, koristit će se isključivo za rješavanje potreba građana hrvatske nacionalnosti. Anketni listić ispunjavat će svaki član obitelji, bez obzira na dob. Jedan od ciljeva ankete je da se pomogne Hrvatima koji žive u Crnoj Gori u slučaju suradnje sa subjektima iz područja trgovine i turizma iz Hrvatske ili iz drugih država.

Realizacija ankete započela je u srpnju i, s obzirom na njenu sveobuhvatnost i veličinu reprezentativnog uzorka, trajat će nekoliko mjeseci. Na ovom poslu očekujemo pomoć i razumijevanje građana hrvatske nacionalnosti.

Molimo zainteresirane da se obrate uredima Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore u Kotoru i Hrvatskoga kulturnog društva »Napredak« u Tivtu.

Detaljnije obavijesti i anketni listići mogu se dobiti i kod naših povjerenika u Kotoru, Tivtu, Herceg-Novom, Budvi, Baru, Ulcinju, Bogdašićima, Prčanju, Podgorici, Cetinju i Đurićima.

Povećanje broja članova važno je s više stajališta i nije samo dragocjen statistički podatak. Iako je članarina gotovo simbolična, ipak je važan doprinos Društvu, koje nije profitabilna organizacija i ne stječe sredstva vlastitim aktivnostima. Istina je da Društvo dobiva donacije iz raznih izvora, međutim, one su puno manje od naših skromnih potreba. U međuvremenu, s obzirom na prihvaćanje novih aktivnosti, Društvu je potrebno sve više sredstava za financiranje akcija. Da spomenemo samo neke od troškova. Prijeko je potrebno pronaći izvore za plaćanje zakupnine za prostorije u središtu grada, zatim za plaćanje vode, telefona i poštarine. U idućem razdoblju velik će izdatak biti troškovi tiskanja »Hrvatskoga glasnika« pomoću kojega ćemo, kako vjerujemo, uspostaviti bolju komunikaciju sa članstvom, a i s našim simpatizerima. Časopis, koji će u početku izlaziti svaka dva mjeseca a pos-

lije svaki mjesec, značit će mnogo u ostvarivanju komunikacije između Uprave i članstva.

U takvoj situaciji Upravni je odbor obratio veliku pozornost redovitom prikupljanju članarine jer želimo da članarina ne bude odlučujuć čimbenik u nekim slučajevima hoće li netko postati član Društva ili ne. Kad je Društvo osnovano, određena je članarina 1 DEM na mjesec, a nakon uvođenja eura članarina iznosi 6 € na godinu, odnosno 0,50 € na mjesec. Međutim, s obzirom na današnji standard spoznali smo da je nekome i 6 € na godinu velika svota. Odlučili smo da u takvim situacijama nećemo zamjeriti onima koji ne mogu plaćati članarinu, pa će oni biti dobrodošli članovi Društva. I njihovo učlanjenje bit će moralna potpora svima nama. A oni koji mogu platiti članarinu moraju pravodobno ispuniti svoje obveze jer je vrlo bitno da se prikupi što više članarine, i to navrijeme.

Od osnivanja Društva do danas obračali smo se za pomoć mnogim institucijama, nevladinim organizacijama, resornim ministarstvima i donatorima, kako bi osigurali novac i tako stvorili potrebne preduvjete za povećanje aktivnosti. Pritom smo najčešće nailazili na »zatvorena vrata« uz obećanje da će uskoro biti bolje, što se objektivno i može očekivati. U međuvremenu su na naš žiroračun stigla stanovita sredstva, koja će nam pomoći pri uspješnom obavljanju naših obveza.

Dario Musić

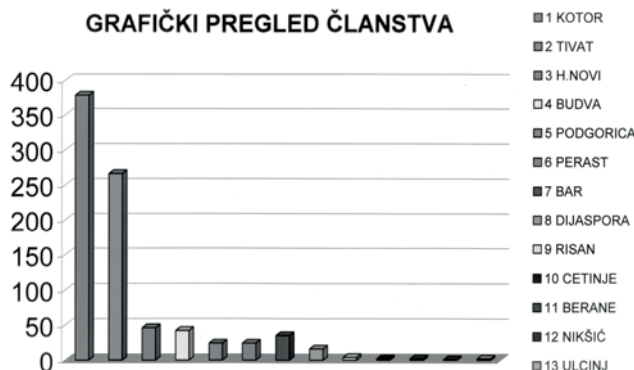
POPIS PO GRADOVIMA

1 KOTOR	378
2 TIVAT	266
3 H.NOVI	46
4 BUDVA	42
5 PODGORICA	24
6 PERAST	24
7 BAR	35
8 DIJASPORA	16
9 RISAN	4
10 CETINJE	2
11 BERANE	2
12 NIKŠIĆ	1
13 ULCINJ	2

TOTAL 842

31. prosinac 2002.

GRAFIČKI PREGLED ČLANSTVA

NA TEMELJIMA TRADICIJE

Društvo baštini tradiciju ranijih društava »Napredak« koja su u prošlom stoljeću djelovala u Boki kotorskoj. U ovom razdoblju održani mnogi skupovi i priredbe, a u Društvu je pokrenuta inicijativa, poslije uspješno realizirana, o osnivanju političke asocijacije »Hrvatska građanska inicijativa«

U Tivtu je, 25.4.1998. godine, utemeljeno, tj. obnovljeno, **Hrvatsko kulturno društvo »Napredak«**, koje će u svom djelovanju baštiniti tradiciju ranijih društava s istim imenom, tj. HKD »Napredak« iz Kotora, utemeljenog 1898., i Hrvatskog tamburaškog društva iz Gornje Lastve, utemeljenog 1917. Aktivnosti koje su prethodile Osnivačkoj skupštini našeg društva odvijale su se nekoliko mjeseci prije utemeljenja. Potkraj 1997. skupina Hrvata iz Donje Lastve, Tivta i Kotora, uz potporu Kotorske biskupije, a osobito župnika iz Donje Lastve, pristupa aktivnostima na formiranju inicijativ-

slavlje je uvećao veleposlanik Republike Hrvatske u Beogradu gosp. **Zvonimir Marković**, koji je biranim riječima pozdravio skup. Nažalost, nitko od predstavnika aktualne vlasti, koji su uredno pozvani, nije prisustvovao skupu. Na skupštini su bili pročitani pozdravni brzojavi i intonirana je hrvatska himna, što je izazvalo jake emocije kod prisutnih.

Društvo se na samom početku susrelo s puno problema. Jedan od najvećih je nedostatak prostorija za rad, koji traje tri godine, ali uz sve ostale probleme, nasreću, ne paraliziraju se aktivnosti. Naprotiv, u ovom razdoblju počinju mnoge

tolerancija kroz vjekove u Boki«, kome su prisustvovala istaknute ličnosti političkog i kulturnog života bivših jugoslavenskih republika. Među gostima su bili dr. **Slobodan Lang**, savjetnik Predsjednika RH, konzul RH u Beogradu. Skup je otvorio **Ljuid Junčaj**, ministar za manjinske narode u Vladi RCG. Govorili su: **Vojislav Nikčević**: »Zapad i Istok u Boki Kotorskoj«, **Vanda Babić**: »Kulturna društva u Boki Kotorskoj«, **Branko Banjević**: »Kulturna tolerancija u Boki«, **Jasna Petrović Pavlović**: »Relacije mornarica van Boke«, **Rade Perković**: »Iseljenici iz Boke«, **Milo Pavlović**: »Relacije između konfesija u Boki« i **don Srećko Majić**: »Vjerska tolerancija u Boki«. Izlaganja su imali i gospoda dr. **Slobodan Lang**, dr. **Novak Kilibarda**, **Budimir Dubak**, **Drago Pilsel** i **Slobodan Franović**. Učešće na skupu još su uzeli: **Lale Brković**, **Nail Draga**, **Ibrahim Berjasi**, **Avdul Kurpejović**, **Orhan Šahmanović**, **Nikola Camaj**, **Mladen Lompar** i **Šefket Krcić**.

Istoga dana navečer održana je svečana akademija u Centru za kulturu u Kotoru, uz bogat kulturno-umjetnički program. Akademiji je prethodila izložba slika **Antona Penana** i **Miljenka Sindika**, te predstavljanje knjige **Vande Babić** »Hrvatska književnost Boke kotorske do preporoda«. Čitavu proslavu pratila je RTCG i HTV.

Potrebno je napomenuti da je ljeti iste godine, u suradnji s don **Ivanom Galićem**, pokrenuta akcija u Republici Hrvatskoj za skupljanje sredstava za gradnju pastoralnog centra u Tivtu. Društvo je s klapom »Jadran« sudjelovalo na koncertima u Zadru, Zagrebu, Puli i Dubrovniku. Početkom 1999. godine u Društvu se formira folklorna skupina. Iste godine sudjeluje u Zagrebu na Bokeljskoj noći i na Cetinju na proslavi Dana ljudskih prava u organizaciji Crnogorskog helsniškog

Folklorna sekcija Hrvatskoga kulturnog društva »Napredak« – Tivat

nog odbora. Nakon osnivanja odbora slijedio je rad na dokumentima, ponajprije na izradi Statuta. Završetkom ovog posla stvoreni su uvjeti da se pristupi organiziranju skupštine. Za samo nekoliko dana, više od 300 Hrvata s područja Tivatske i Kotorske općine potpisali su pristupnice i na skupštini jednoglasno odlučili da žele imati svoju nacionalnu udrugu.

Na Osnivačkoj skupštini bilo je prisutno puno gostiju iz bivših jugoslavenskih republika čija društva nose ime »Napredak«. Uz prisutnost biskupa Kotorske biskupije,

važne aktivnosti Društva. Na zahjev Društva da se preko graničnog prijelaza Debeli brijeg omogući prelazak na dan Svih svetih i Dušni dan, 15.10.1998. stiglo je odobrenje MUP-a RCG da je prelazak u oba smjera odobren uz obveznu dostavu popisa ljudi. Poslije te akcije prijelaz Debeli brijeg ostao je stalno otvoren.

Iste godine, potkraj listopada, Društvo je u Kotoru organiziralo proslavu 100. obljetnice osnutka istoimenog društva. Organiziran je znanstveni skup pod imenom »Multikulturalnost, nacionalna i vjerska

komiteta. U svibnju mjesecu 2000. g. u Dubrovniku je organiziran koncert »Boki s ljubavlju«. To su bile samo neke od važnijih aktivnosti u prvim trima godinama rada.

Početakom 2001. Društvo dobiva uz velike napore, svoj prostor (36 m²) u središtu Tivta. Od Ministarstva za manjine Republike Crne Gore dobiva računalo, a od Hrvatske matice iseljenika knjige. I ostali donatori šalju knjige, pa sada raspolažemo sa knjižnicom s oko 1000 knjiga. U Društvu je najaktivnija folklorna sekcija. Folklorna je skupina, dvije godine zaredom, sudjelovala na smotri folkloru u Metkoviću, na kojoj je izvodila škaljarsko i dobrotsko kolo. Prošle godine u srpnju, na 36. međunarodnoj smotri folkloru u Zagrebu i potkraj rujna na Tjednu hrvatskih manjina, također u Zagrebu, počela je raditi i

boćarska sekcija. Dvije su ekipe sudjelovale na prošlogodišnjoj Tradicionalnoj olimpijadi u Tivtu. Osim spomenutih sekcija, u Društvu djeluje i pjesnička sekcija. Pjesme polaznika te sekcije nalaze se u zbirci pjesama »Slavuj na dlanu«, u izdanju KLD »Rešetari« iz Rešetara u Republici Hrvatskoj.

Potkraj 2001. godine Društvo je, zajedno sa Župnim uredom iz Tivta, priredilo predstavljanje knjige Vande Babić: »Ko su bili starosjedioci Boke« od don Srećka Vulovića. Društvo je sa HGD Crne Gore iz Kotora formiralo koordinacijsko tijelo za suradnju dvaju društva. Rezultat suradnje je tiskanje zajedničkog anketnog listića i zajedničkog kalendara.

Uz sve poteškoće koje Društvo ima od samog početka 1998. g., rukovodstvo Društva je razmišljalo

da kao NVO neće moći ni izbliza biti učinkovito ako se hrvatski puk u Boki ne organizira i politički. Ni je potrebno kriti da je upravo takva ideja, koja je sazrela u Društvu, i realizirana potkraj 2002. g. Dakle, zasluge što je u Tivtu zaživjela **Hrvatska građanska inicijativa** upravo idu na adresu rukovodećih ljudi u HKD »Napredak«.

U svom budućem radu Društvo namjerava proširiti djelokrug djelovanja. Prije svega to se odnosi na formiranje tamburaškog orkestra, muške i ženske klape, zbora i pjevačke sekcije. Također će oživljavati tradicionalne sportove i manifestacije. Kao NVO Društvo će se uključivati u sve aktivnosti koje su od interesa za Hrvate, ali i za sve ljude na ovim prostorima, a naročito za mladež.

Silvio Marković

Školovanje naše djece u Hrvatskoj

OBVEZNA DOMOVNICA

Oduvijek je veći broj djece Hrvata koji žive u Crnoj Gori odlazio na studij u Hrvatsku, osobito u Zagreb, Rijeku, Split i Dubrovnik. Posljednjih godina zbog političke situacije u Srbiji i Crnoj Gori, realizacija želje da se završi školovanje u Hrvatskoj sve je više dolazila u pitanje. Razlozi zašto Hrvati žele da njihova djeca studiraju u Hrvatskoj veoma su različiti, ali i opravdani. To je, ponajprije, želja da se studira na materinskom jeziku, a osim toga hrvatski fakulteti pružaju kvalitetnije znanje, a diplome budućih visokoškolovanih kadrova priznaju se u inozemstvu, što im omogućava da radnu karijeru započnu ili nastave u inozemstvu.

Evidentno je da im visokoškolske ustanove u Hrvatskoj jamče kvalitetnu naobrazbu, što im poslije osigurava i lakše obavljanje povjerenih poslova na radnome mjestu.

U posljednjih desetak godina, u vrijeme rata i mržnje, dosta je napravljeno da se našoj djeci omogući školovanje u Hrvatskoj. Da bi se to i ostvarilo naišli smo na pomoć dobronamjernih ljudi, a najviše su nam pomogli naši svećenici. Do osnivanja Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore roditelji su, uz pomoć biskupa Ilije Janjića, don Branka Sbutege, don Ivana Galića i Hrvatske matice iseljenika iz Zagreba, slali svoju djecu na studij u Hrvatsku. Danas više nije potrebno da to radi Biskupija, jer je spomenute poslove preuzelo Hrvatsko građansko društvo Crne Gore.

Školske godine 2002/3. bilo se prijavilo 12 studenata, od kojih se 9 uspješno upisalo. Prema našim nepotpunim podacima, u posljednjih deset godina 47 studenata Hrvata iz Crne Gore studiralo je na raznim fakultetima i pohađalo srednje škole u Hrvatskoj.

Uskoro će početi pripreme za slanje djece u idućoj školskoj godini. Sada je pravo vrijeme da se roditelji zainteresiraju za uvjete upisa i sve ostalo što ih zanima. Podaci se mogu dobiti kod Darija Musića, koji vodi poslove oko upisa u ime HGD-a Crne Gore.

Osnovni preduvjet da bi neki završeni srednjoškolac mogao studirati u Hrvatskoj je **obvezno posjedovanje domovnice** (Uvjerenje o državljanstvu Republike Hrvatske), i da im je prosječna ocjena u četiri razreda srednje škole bila **dobra trojka**. Ako zainteresirani nemaju domovnice, moraju odmah podnijeti zahtjev za njezino izdavanje Generalnom konzulatu Republike Hrvatske u Kotoru. Pri upisu na fakultet obavlja se odgovarajuće bodovanje, a uspješnost upisa ovisit će, kao što je već rečeno, o uspjehu kojeg je zainteresirani kandidat postigao tijekom posljednje četiri godine školovanja.

Dario Musić

Osnivanje i političko organiziranje Hrvatske građanske inicijative u Tivtu

POLITIČKI ORGANIZIRANI NASTUP HRVATA U CRNOJ GORI

Osnivanje Hrvatske građanske inicijative u Tivtu prvo je organiziranje Hrvata u Crnoj Gori, u novijoj povijesti. Potreba za politički organiziranim nastupom Hrvata u Crnoj Gori nametnula se nakon teškoga proteklog desetljeća, na ovim prostorima, kada su mnogi Hrvati u teškoj, ratnoj klimi, početkom devedesetih, zauvijek napustili svoj zavičaj. Zato je Hrvatska građanska inicijativa nastala kao izraz potrebe da se jasnije definiraju, prezentiraju i brane interesi Hrvata u Crnoj Gori, da se poveća njihovo sudjelovanje u političkom, gospodarskom i javnom djelovanju, uz konstantno zalaganje za očuvanje multietničkog sklada, razumijevanja i tolerancije na ovim prostorima.

Protekle se godine na političkoj sceni Crne Gore pojavio jedan novi subjekt – **Hrvatska građanska inicijativa**, kakvo je ime sebi nadjenula skupina građana, uglednih intelektualaca i aktivista hrvatske nacionalnosti, koji su tako izišli na izvanredne lokalne izbore u Tivtu 20. listopada 2002. U crnogorskim političkim okvirima, glavnim dijelom usmjerenim na dugotrajne pregovore s Beogradom i Bruxellesom, oko ustanovljavanja nove državne zajednice Crne Gore i Srbije, čiji je idejni tvorac visoki predstavnik EU za vanjsku politiku i sigurnost **Xavier Solana**, pojava HGI-a sama po sebi nije bila u središtu pozornosti, no za ovdašnje Hrvate, činjenica da prvi put nakon 65 godina mogu glasovati za neku opciju koja nosi njihov nacionalni predznak, svakako je to »događaj godine«.

»Pojavom HGI-a, Hrvati u Tivtu su prvi put nakon 1938. godine, kada je na izborima u tom gradu sudjelovala Hrvatska seljačka stranka Stjepana Radića, bili u prilici da ponovno mogu glasovati za svoje. Ideja o osnutku HGI-a javila se još prije nekoliko godina, međutim, tek prije izvanrednih lokalnih izbora u listopadu 2002. 'složile su se sve kockice' i to je bila prava prilika da se pojavimo na političkoj sceni Tivta« – kaže jedan od osnivača HGI-a, dr. **Dalibor Burić**. Naglašavajući da je u cijeli projekt u startu bilo uključeno desetak ljudi, mahom već angažiranih u Hrvatskom kulturnom društvu »Napredak« Donja Lastva – Tivat i Hrvat-

Sa konvencije Hrvatske građanske inicijative – Tivat

skom građanskom društvu Crne Gore iz Kotora, te da je poslije broj aktivista značajno rastao, Burić kao činjenicu, koja je također uvelike utjecala na formiranje HGI-a, spominje i formiranje Koordinacionog tijela te dvije hrvatske NVO u Crnoj Gori u proljeću prošle godine.

Potreba za politički artikuliranim nastupom Hrvata u Crnoj Gori nametnula se nakon, za pripadnike te nacionalne manjine, teškog proteklog desetljeća na ovim prostorima koje su mnogi Hrvati u teškoj, ratnoj klimi, početkom devedesetih zauvijek napustili, a njihova spomenička i kulturna baština nerijetko je bila prisvajana i negirana. HGI je stoga, ističu njezini osnivači, nastala kao izraz potrebe za jasnijim definiranjem, predstavljanjem i obranom interesa Hrvata u Crnoj Gori, za povećanjem njihove nazočnosti u političkim, gospodarskim i

javnim aktivnostima uz konstantno zalaganje za očuvanjem multietničkog sklada, razumijevanja i tolerancije na ovim prostorima.

»Razlozi pojave HGI-a vrlo su jednostavni i jasni. Svjesni svojih obiteljskih korijena i nacionalne pripadnosti, želimo u okruženju u kojem živimo svojim radom pridonijeti stvaranju uvjeta za kvalitetan i zdrav život dostojan čovjeka. Želimo njegovati i očuvati od zaborava sve vrijednosti koje smo naslijedili od predaka. Vjerujemo u neponovljivost ne tako davnih, ružnih vremena i mogućnost tolerantnog suživota na ovim prostorima. Vrijeme kulturnog ophođenja, iskreno se nadamo, je ispred nas, što će nam omogućiti da budemo jedna od stvaralačkih snaga koje će unaprijediti ovu općinu i njezinim građanima učiniti život kvalitetnijim. Moramo znati tko smo, što smo i

odakle smo, to dugujemo precima, ali i to da svoje najveće nacionalne vrijednosti moramo uvrstiti u zajednički projekt koji će postati svojina svih ljudi koji ovdje žive« – objašnjeno je javnosti formiranje HGI-a u prvom zvaničnom priopćenju te političke grupacije.

Nakon dugotrajnih priprema HGI je »ozvaničen« 24. rujna 2002. predajom izborne liste s imenima njezina 32 kandidata za odbornike Općinskoj izbornoj komisiji Tivta, da bi sredinom idućeg mjeseca u Tivtu, u prepunoj dvorani Centra za kulturu, bila održana i središnja predizborna promidžbena tribina. To je za Tivćane bila i prilika da se upoznaju sa zalaganjima i obećanjima prve političke organizacije Hrvata u Crnoj Gori.

»Tivat je srce hrvatskog naroda u Crnoj Gori i mi svojim primjerom moramo pokazati da nas ovdje još uvijek ima te da će i nas od sada pitati o svemu što je bitno za ovaj grad. Hrvati u Crnoj Gori imaju značajne stručne, moralne i materijalne resurse i njihovim aktiviranjem Hrvati mogu pomoći sebi, ali i našoj državi Crnoj Gori. Ne zaboravimo ni obezbeđivanje prema našoj djeci kojoj za našega života moramo osigurati jasan status u Crnoj Gori jer je ovo njihova država koju će sutra s ljubavlju razvijati i graditi sa svojim kolegama i prijateljima Crnogorcima, Srbima, Muslimanima i svima drugima širokog srca i kozmopolitiskog duha« – kazala je tom prigodom svojim sugrađanima nositeljica izborne liste HGI-a **Marija Vučinović**.

»HGI kao novi dio političkog 'đardina' Tivta ne pristaje da u tom vrtu raste kao bonsai. To je drvo staro stotinu godina, korijen mu se stalno reže, ne cvjeta i ne daje plodove... Mi na to ne pristajemo – želimo da u tom đardinu zajedno sa svima drugima pravimo taj tivatski cvjetni aranžman pod istim uvjetima kao i ostali« – bio je slikovit odbornički kandidat **Darko Škarnata**.

Osnivanje prvoga političkog subjekta s hrvatskim nacionalnim predznakom tada su pozdravile gotovo sve crnogorske političke stranke, ističući to kao dokaz osvajanja novih demokratskih sloboda u Crnoj Gori. Naglašavajući da pojavu

HGI-a valja pozdraviti, slično je reagirao i tadašnji šef crnogorske države a danas premijer **Milo Đukanović**.

»Vjerujem da će i ta partija sa nacionalnim predznakom dati svoj doprinos daljem razvoju demokracije i multietničkih odnosa u Crnoj Gori, te da će biti ono što je i cilj takve inicijative – jedan politički subjekt koji će odgovorno voditi računa o interesima svojih članova, onih koje okuplja, odnosno interesima jednog dijela hrvatskog naroda koji svoje političko povjerenje u narednom razdoblju bude dao tom političkom subjektu« – bile su riječi M. Đukanovića.

Iako je predizbornoj kampanju svela na samo veći promotivni skup, HGI je na izvanrednim lokalnim izborima u Tivtu postigla ono što su svi politički analitičari i poznavatelji lokalnih prilika ocijenili velikim uspjehom – za prvu hrvatsku listu glasalo je 20. listopada 2002. ukupno 1015 Tivćana, što iznosi oko 15 posto ukupnog broja onih koji su izišli na glasovanje. Time je HGI dobila četiri odbornička mjesta u lokalnoj Skupštini u kojoj sjede ukupno 32 odbornika, a slika o uspjehu debitanta na ovdašnjoj političkoj sceni potpunija je uz podatak da je HGI od osvajanja petoga odborničkog mandata dijelilo samo 8,6 glasova!

Time je HGI postala treća politička snaga u SO Tivat i uskoro je s koalicijom »Tivat za evropsku Crnu Goru DPS–SDP–DPZSCG« postigla sporazum o poslijebornoj su-

radnji, čime je postala ključni dio nove izvršne vlasti u najmanjoj bodeljskoj općini. Imenovanjem nositeljice liste HGI Marije Vučinović za jednog od dva potpredsjednika SO Tivat, ispunilo se i njezino predizborno obećanje da će se Hrvate, kojih je u Tivtu oko 30 odsto »od sada i puno više pitati u vezi sa svim bitnim stvarima za grad«. Odlučujuća 4 odbornika HGI-a daju prijeko potrebnu natpolovičnu većinu u Skupštini općine, što hrvatsku listu stavlja u položaj iznimno važnog čimbenika političke scene Tivta, bez čijeg se »amina« ne može donijeti nijedna bitna odluka. Na temelju izbornog rezultata HGI je dobila i 25 posto funkcionarskih mjesta u novoj općinskoj administraciji pa se sada, koristeći važan psihološko-moralni učinak svoga izbornog uspjeha, u krugovima osnivača HGI-a intenzivno radi na njezinu definitivnom stranačkom profiliranju i prerastanju u prvu političku stranku Hrvata u Crnoj Gori.

»Osnovna intencija nam je da stranački zaokružimo ono što smo do sada postigli u Tivtu. Prioritet nam je nastup na lokalnoj razini, a budu li to dopuštale prilike i potrebe u drugim gradovima Crne Gore, gdje u velikom broju žive Hrvati, može se očekivati da HGI i u njima formira svoje općinske odbore« – kaže dr. Dalibor Burić.

Nacrti Statuta i programa nove stranke već su spremni, pa bi do polovice veljače u Tivtu trebala biti održana i Osnivačka skupština nove stranke. Ipak, u dogleđno vrijeme, imajući na umu relativno mali broj Hrvata u Crnoj Gori i, osim za Albance koji imaju vlastitu posebnu izbornu jedinicu, za pripadnike ostalih nacionalnih manjina to znači lošu izbornu legislativu koja im ne jamči da će njihovi predstavnici ući u republički parlament. Stranka ne planira nastup na parlamentarnim izborima u Crnoj Gori. No, i pored toga ostaje činjenica da je prvi put nakon tridesetih godina XX. stoljeća na ovim prostorima formirana hrvatska politička stranka, što je Hrvate u Crnoj Gori napokon učinilo politički organiziranim narodom koji će se, za očekivati je, stoga i lakše izboriti za svoja prava i interese.

Siniša Luković

Iz Biskupskog ordinarijata u Kotoru

ČESTITKE MSGR. ILIJE JANJIĆA, BISKUPA KOTORSKOG

Objavljujemo čestitku koju je msgr. Ilija Janjić, biskup kotorski, uputio Tripu Schubertu, predsjedniku Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore, u povodu izlaženja prvoga broja »Hrvatskoga glasnika«, kao i izvode iz obraćanja svećenicima, redovnicima, redovnicama i vjernicima Kotorske biskupije u povodu Božića. Ovime je nastavljena tradicionalna praksa komuniciranja kotorskog biskupa u prigodi važnijih blagdana.

ČESTITKA »HRVATSKOM GLASNIKU«

Od predsjednika Hrvatskoga građanskog društva, gosp. Tripa Schuberta, dobio sam obavijest o namjeri izdavanja »Hrvatskoga glasnika« sa sjedištem u Kotoru.

Vijest me je dakako istinski obradovala, jer je to znak daljnjeg hoda započetih demokratskih gibanja u Republici Crnoj Gori, a i znak većeg osvešćivanja onih koji su više od pola stoljeća živjeli u unutarnjem i vanjskom strahu.

S riječju čestitam – želim Vas ohrabriti, gospodine predsjedniče, Vas i sve ostale koji će svojim aktivnim sudjelovanjem u novom glasilu hrvatske dijaspore u Republici Crnoj Gori, željeti informirati javnost o svojoj opstojnosti, prije svega opstojnosti autohtonih Hrvata na prostorima Boke, a i svih ostalih Hrvata i građana na teritoriju Republike Crne Gore.

Što drugo reći u ovoj čestitki potpore, nego – neka informiranje u novom javnom glasilu bude s ponosom svog nacionalnog identiteta, ali nikad na štetu druge nacije, drugoga roda, drugoga čovjeka.

Neka na prvome mjestu bude ona poznata, a tako misaona urečica: »Tuđe poštuj, a svojim se diči«.

Neka ovo, s Božjom pomoću započeto glasilo, između ostalog istražuje i iznosi tako bogat kulturni fundus naše kršćanske hrvatske i katoličke prošlosti, kao i ništa manje važnu povijest našeg pomorstva, naše književnosti, našega graditeljstva, naše umjetnosti...

Zasigurno će biti izneseni slavni likovi Zaljeva svetaca, te ostali likovi iz našega znanstvenog i crkvenog područja...

Biskup Ilija Janjić podjeljuje svetu krizmu

Sve čitatelje hrvatskih novina neka zapljusne tihi val novih nadanja, novog života i suživota ne samo na prostorima južnog Jadrana, nego i šire.

Ilija Janjić
biskup kotorski

BOŽIĆNA PORUKA VJERNICIMA BISKUPIJE

Braćo moja ljubljena, dok na blagdan Božića razmišljamo o Kristovu rođenju, o njegovoj želji da nam pomogne, nemojmo se oglušiti

na Njegovu spremnost da nas izvuče iz blata kalnoga, nemojmo odbiti Njegovu ponudu, nemojmo ostati indiferentni prema Njemu kao osobi koja nam se toliko približila i nemojmo Ga nikada svjesno odbaciti i živjeti kao da se On nikada nije ni pojavio u ljudskoj tjelesnosti na ovom planetu.

Ne mogu a da u ovoj božićnoj pobudnici ne srenem pozornost na našu pastoralnu aktivnost u toku ove godine koju smo proglasili godinom sakramenata. Ne sumnjam da su se mnogi vjernici okoristili bogatstvom sakramenata, što je u svojoj Crkvi ostavio Krist, i time pokazali da su prihvatili Njegovu ponudu i da su željeli biti i ostati djeca Božja. Mnogi su vjernici shvatili da je Krist po sakramentima tu među nama, da je na djelu, ali ipak nisam siguran da je ovo-

u našim župnim zajednicama, koji su samo kršteni, ali se uopće nisu potrudili da nakon dolične pouke prime sakramenat svete pričesti, da se ispovijede i da prime sakramenat vjerske zrelosti, da prime sakramenat svete Krizme.

Osim brojnih neoženjenih i neudatih u župama, problem su i oni samo civilno vjenčani, koji ne mare za crkveno vjenčanje.

Ne mogu, a da ovom prilikom ne pripomenem nemarnost za primanje sakramenta bolesničkog pomazanja. Još je uvijek prisutan neki strah i bolesnika i ukućana da pozovu svećenika i da se primi sakramenat bolesničkog pomazanja. Trebao bi se stvoriti običaj da se u slučaju bolesti najprije pozove svećenik a tek onda liječnik. To je već uobičajeno u mnogim vjerskim sredinama.

Pjevački zbor »Sveti Trupun« – Kotor

godišnja pastoralna aktivnost u godini sakramenata prodrla u sve pore naše mjesne – kotorske Crkve. Još uvijek ima odraslih koji nisu postali članovi župne zajednice. Ne bi smjeli lopticu krivnje uvijek prebacivati jedni na druge. Svaki od nas mogao bi se pred jaslicama preispitati: Jesam li bio dovoljan magnet da privučem nekoga od odraslih koji još nije kršten pa da se uz moju ponudu i uz potrebnu pripremu krsti? I neki bi se roditelji mogli preispitati kako im se moglo dogoditi da su im djeca pošla već i u školu, a još ih nisu krstili.

Tako bismo mogli reći i ujedno se preispitati i u vezi primanja ostalih sakramenata. Još ima onih koji žive

Mislim da nam ovo preispitivanje ispred jaslica neće biti naodmet jer što nam sakramenti budu bliži i što ih radije primamo, to ćemo više Krista voljeti i ujedno ćemo Mu biti zahvalni što nas po ovim svetim znakovima prati u našem ovozemaljskom životu od kolijevke do groba.

Na kraju, završimo ovu božićnu pobudnicu molitvom iz Svete Mise koju smo molili prije osam dana: Bože, Tvoja je Riječ uzela tijelo u krilu Marije vazda Djevice i postala čovjekom. Molimo Te, da nam (Ta Riječ) udijeli dioništvo u svom božanstvu. Tako neka bude. Amen.

Još jednom, neka vam je svima sretan i blagoslovljen Božić, a na-

stupajuća nova godina nek vam bude puna radosti, mira, spokojstva i svakog duhovnog i materijalnog napretka. Sretan Božić želim i svoj pravoslavnoj braći koja će proslaviti Božić po starom julijanskom kalendaru.

Sve vas u Jednionorođeno ime iskreno pozdravlja vaš

Ilija Janjić
biskup kotorski

KALENDAR NA POKLON

Hrvatsko građansko društvo Crne Gore, Hrvatska građanska inicijativa i Hrvatsko kulturno društvo »Napredak« – Tivat poklonili članovima kalendar

U povodu Nove 2003. godine, po prvi put zajednički, tri hrvatske asocijacije koje djeluju na ovim prostorima: Hrvatsko građansko društvo Crne Gore – Kotor, Hrvatska građanska inicijativa – Tivat i Hrvatsko kulturno društvo »Napredak« – Tivat, zajednički su izradili ovogodišnji kalendar u dvije verzije. Veliki zidni kalendar, na čijoj je naslovnoj strani katedrala sv. Tripuna, te poruka »Sretan Božić i nova godina« je formata 44×29 cm. Manji stoni kalendar, identičnog sadržaja, je formata 22×20 cm. U kalendaru su navedeni svi crkveni praznici i posebno oni koji se obilježavaju u katoličkim crkvama Boke Kotorske, a odnose se na svece koji potiču, ili su u vezi, sa ovim krajevima.

Posebna je zanimljivost da su u kalendaru objavljene stare fotografije Kotora iz 1901. godine, crtež Gospe od Škrpjela, fotografije Perasta, Donje Lastve, Tivta, Prčanja, Trga od oružja u Kotoru, Tivta iz 1897. godine, bakrorez Bara iz XVI stoljeća, te fotografije Herceg-Novog, Budve i kotorskih trabakula iz 1865. godine.

Kalendari su tiskani u tiskarnici »Art Galery« iz Tivta.

PRISUTNOST VELIKOG BROJA VJERNIKA

U z prisutnost brojnih vjernika i ljudi dobre volje, u svim župama Kotorske biskupije proslavljeni su božićni blagdani. Kao i svake godine, ovom je prigodom najsvečanije bilo u kotorskoj Katedrali sv. Tripuna i u Crkvi sv. Mateja u Dobroti, ali je isto tako bilo je svečano i u svim ostalim mjestima u Boki kotorskoj, gdje živi veći broj katolika. U božićnim su propovjedima

stup renomiranog zbora iz Hrvatske koji se dan prije predstavio crnogorskoj publici u dvorani Crnogorskoga narodnog pozorišta u Podgorici. Na programu su bila djela Palestrine, Svenlika, Perotinususa i tradicionalne božićne pjesme.

Nekoliko dana poslije, 26. prosinca, uživali su posjetitelji reprezentativne kotorske Katedrale u kojoj je održan koncert zbora

također su priredili koncert u prepunoj katedrali sv. Tripuna pod dirigentskim vođstvom Silvije Milošević.

U povodu božićnih blagdana zbor »Svetog Mateja« i mandolski orkestar »Zora« održali su koncerte 27. prosinca u Crkvi sv. Roka, u Donjoj Lastvi, i 12. siječnja u Crkvi sv. Ivana Krstitelja u Budvi, kojom prigodom je zbor izveo pjevanu misu u povodu slavlja krštenja Isusova, nakon čega je demontiran tradicionalni, jedan od najljepših i najvećih Betlehema izrađenih na ovim prostorima, čiji je autor bio gosp. **Josip Marković** iz Budve.

Spomenuti su koncerti bili vrlo dobro posjećeni, a slušatelji su izvođače često nagrađivali pljeskom u znak priznanja za visoku kvalitetu pjevanja i muziciranja.

Zbor »Svetog Mateja« je u sklopu božićnih blagdana priredio i kraću turneju po Hrvatskoj. Dana 28. prosinca nastupio je u Metkoviću, a dan poslije izveo je pjevanu misu u Opuzenu. Domaćini su bili oduševljeni nastupom Zbora iz Dobrote, čiji članovi nose s gostovanja lijepe uspomene. Naglašavaju da su im domaćini priredili niz vrlo ugodnih sati.

Anita Cuca

Božićni domjenak u prostorijama HGDCG u Kotoru

msgr. Ilija Janjić, u Katedrali sv. Tripuna, i župnici u ostalim crkvama, u obraćanjima vjernicima, osim čestitki u progodi božićnih blagdana, pozvali okupljene i sve ljude na zajednički suživot te poštovanje duhovne, kulturne, vjerske i nacionalne tolerantnosti. Istodobno je izražena želja da ova godina bude bolja i uspješnija od prethodne.

Tijekom Božićnih blagdana u više mjesta Kotorske biskupije održani su vrlo uspješni koncerti, a naročito svečano je bilo u Katedrali sv. Tripuna. Ovdje je 22. prosinca održan koncert Oratorijskog zbora crkve Sv. Marka iz Zagreba, kojim je dirigovao **Tomislav Faćini**. To je bio drugi na-

»Svetog Tripuna« kojim je dirigirao majestro Nikola Čučić.

Zbor »Svetog Mateja« iz Dobrote i mandolski orkestar »Zora«

Zbor »Svetog Mateja« i mandolinski orkestar »Zora«

USPJEŠNO NJEGOVANJE TRADICIJE

Gornja Lastva, malo mjesto na padini Vrmca iznad Tivta. Njezina povijest seže stoljećima unatrag, sigurni putokazi koje možemo slijediti na putu u prošlost crkvene su građevine. Župna crkva posvećena Rođenju Bogorodice, u današnjem obliku postoji od XVI. stoljeća, kada je dograđena ranije izgrađena crkva iz XIV. stoljeća. Starija od današnje župne crkve je crkvića Svetog Vida na vrhu istoimenoga brda iznad Gornje Lastve. Ispred crkvice je nekada bilo groblje pa se pretpostavlja da je ovo bila gornjelastovska mjesna crkva. Tragovi još starije Crkve sv. Nikole, također s grobljem ispred, su u Pasiglavu. Vjeruje se da je prvobitno naselje bilo u Pasiglavu. Gornja Lastva je u vrijeme svojega punoga života, u prvoj polovini XX. stoljeća, imala otprilike 1000 stanovnika. Bila je ekonomski cjelovit sustav, proizvodilo je hrane dovoljno za svoje potrebe, imala je šest mlinova za masline, jednu vodenicu za žito koje se vršilo na brojnim gumnima; na okolnim padinama bili brojni vinogradi, maslinici, voćnjaci... Gornja je Lastva bila organizirana u svoju općinu do Drugoga svjetskog rata, imala je školu od 1845. godine, župnika, tamburaško društvo...

Poslije Drugoga svjetskog rata, Gornja Lastva, slijedom širih ekonomskih i političkih kretanja, bilježi stalni pad broja stanovnika. Stanovništvo se seli bliže moru, odnosno radnom mjestu, najčešće u Donju Lastvu, koja od tada bilježi porast stanovništva, ili u Tivat. Lastovljani odlaze i u druga mjesta kroz Boku, a nerijetko i dalje, najčešće u Hrvatsku, gdje oni ili njihovi potomci žive i danas.

Naposljedku, danas Gornja Lastva živi na reminiscencijama negdašnje graditeljske ljepote i ekonomske i kulturne snage. Stalni broj stanovnika je manji od deset, veći broj stambenih kuća je ruševan, vinogradi su nestali, terasasti dolci nekada oteti divljini polagano joj se vraćaju, maslinici su uveliko zapušteni... Broj stalnih stanovnika nekom bi bio siguran pokazatelj da je Gornja Lastva gotovo napušteno mjesto. Međutim, Gornja Lastva je mjesto zanimljivih kulturnih manifestacija, medijski eks-

ponirana, mnogima vrlo zanimljiva, najmanje napuštena.

Lastovljani danas žive uglavnom u Donjoj Lastvi i Tivtu. Pošast raspodaje i uništenja vrijednih objekata graditeljske baštine pa i cijelih sela iznimne ambijentalne vrijednosti, zaobišla je Gornju Lastvu. Magija prošlosti još uvijek drži Lastovljane vezane za njihove negdašnje domove. Bogata kulturna prošlost ima snagu koja pokreće i današnje naraštaje Lastovljana... Iz želje da se ne ugasi tradicija, ne uništi naslijeđeno i obnovi ono što je u nestajanju, Lastovljani su se organizirali u KZU »Napredak«. Kulturno zavičajno udruženje »Napredak« Gornja Lastva je

nosti Gornje Lastve. Istodobno, na ovim vrijednostima se nastoji obnoviti život u ovome mjestu. Svjesni činjenice da su se mnoge okolnosti i životni uvjeti promijenili, KZU »Napredak« nastoji naći nove razloge i poticaje da se današnje i buduće generacije Lastovljana vrata životu u Gornjoj Lastvi, istodobno poštujući naslijeđene vrijednosti. Nastoje se naći prave mjere i putovi obnove graditeljstva u kojoj se neće bahatom »modernizacijom« uništiti ono što je do sada, samo načeto zubom vremena, opstalo u svojoj izvornoj ljepoti. Često samo deklarativni i pomalo profanirani i politizirani ekološki slogani ovdje se nastoje pretočiti u ži-

Gornja Lastva (1975. g.)

nevladina organizacija, osnovana radi njegovanja i unapređenja kulturnog stvaralaštva, očuvanja narodnih običaja i graditeljskog naslijeđa.

Udruženje baštini bogatu tradiciju: Hrvatskog tamburaškog društva »Napredak« iz Gornje Lastve (1919.–1941.), Narodne čitaonice (1945.–1952.), Kulturno-prosvjetnog društva »Naprijed«, odnosno društva »Ilija Marković« (1952.–1991.), Organizacije Narodnog fronta, odnosno SSRN (1945.–1990.), Fotokluba »Mladost« (1958.–1975.), Društva prijatelja Gornje Lastve (1975.–1991.).

Nekada Društvo prijatelja Gornje Lastve, danas Kulturno zavičajno udruženje »Napredak« Gornja Lastva, osnovano je s namjerom da njegovanjem kulturnog identiteta i očuvanjem ambijenta i graditeljske baštine očuva izvorne vrijednosti i poseb-

votni stav i način življenja koji crpi uzore u negdašnjosti Gornje Lastve. Istodobno, težnja cjelovitoj obnovi mjesta razumijeva i njegovanje kulturnog života.

U težnji za ostvarenjem željenih ciljeva, KZU »Napredak« gotovo tri desetljeća organizira kulturne manifestacije kao i akcije na fizičkoj obnovi mjesta. Svakako najpoznatija kulturno-zabavna manifestacija je *Lastovska fešta*, koja se dvadeset osam godina po tradiciji održava prve subote u kolovozu, na čijem programu je kolo Bokeljske mornarice, promenaadni koncert Glazbeno-prosvjetnog društva »Tivat«, izložbe o prošlosti Gornje Lastve i zabava.

Nije manje poznata, iako kraćega vijeka, *Večer u mlinu*, na kojem nastupaju klape ispred mlina za masline u kojem se istodobno redovito pri-

ređuju izložbe Lastovljana koji se profesionalno ili amaterski bave likovnom umjetnošću. *Večer u mlinu* već tri godine prati i izložba radova likovne kolonije koja se organizira u zajednici s Društvom likovnih stvaralaca Tivta.

Do sada je organizirano nekoliko izložaba s tematikom iz prošlosti Gornje Lastve koje su, iako pripremane amaterski, dokumentirano predstavile razna područja kulture i prosvjete i dragocjeni su prilog očuvanju svijesti mlađih naraštaja o negdašnjem životu i kulturnom identitetu u mjestu. Značajne su izložbe bile one posvećene: 154. god. od osnivanja škole u Gornjoj Lastvi, 80. god. od osnivanja Hrvatskog tamburaškog društva, Lastovljani u Bokeljskoj mornarici, Pečati Gornje Lastve i Općina Lastovska.

U ekonomskoj obnovi mjesta, koja je pretpostavka i ukupne fizičke i životne obnove značajni projekti bili su: asfaltiranje puta od Jadranske magistrale do Gornje Lastve 1977., financirano priložima mještana i pomognut od lokalnih vlasti, modernizacija mlina za masline 1979., izgradnja spremnika za vodu 1981., izrada Urbanističkog projekta revitalizacije ambijentalne cjeline Gornje Lastve 1983. g. i akcija sadnja 150 sadnica maslina i 80 sadnica smokava dobivenih od Ministarstva poljoprivrede.

Dugogodišnji rad KZU »Napredak«, njegovo zalaganje za očuvanjem i obnovom kulturnog identiteta i tradicije, u posljednje vrijeme počinju prepoznavati i zvanične institucije, a biva predstavljen kroz mnoge medije. Tako su Gornja Lastva i udruženje njezinih mještana predstavljeni na gotovo svim domaćim televizijskim i na nekoliko inozemnih, o njima je napisano mnogo novinskih napisa...

Kao važna pretpostavka buduće revitalizacije mjesta KZU »Napredak« uzima turizam u ekološki očuvanom ambijentu u kojemu će se istodobno odvijati zanimljiva kulturna događanja u kojima će se razmjenjivati bogato kulturno naslijeđe domaćina te znanje i kultura njihovih gostiju. Početak takve obnove i istodobno veliko priznanje i zadovoljstvo KZU »Napredak« i Gornjoj Lastvi, bila je radionica »Životna sredina – umjetnost življenja«, održana pod vodstvom princa Nikole Petrovića Njegoša u sklopu Cetinjskog Bijenala 2002. godine. U radu radionice sudjelovali su arhitekti i ekolozi iz različitih europskih zemalja, što bi trebao biti početak novih i zanimljivih projekata.

Pogled na Gornju Lastvu

Crkva Rođenja Marijina (Mala Gospa)

Karakteristična kuća iz Gornje Lastve

Gosti Gornje Lastve u sklopu manifestacija koje je organizirao KZU »Napredak«, bile su mnoge ugledne osobe iz kulturnog i političkog života

Crne Gore i inozemstva kao i crkveni velikodostojnici, bilo kao njihovi sudionici ili kao zadovoljni i rado viđeni posjetitelji.

Zoran Nikolić

Prekogranična suradnja Dalmacije i Boke kotorske

DOPRINOS INTEGRACIJSKIM PROCESIMA

Potvrđena je inicijalna teza o postojanju bitnih zajedničkih i dodirnih točaka povijesti, ekonomije i kulture Dalmacije i Boke kotorske, kao i o postojanju sličnih problema u njihovoj valorizaciji i znanstvenoj obradi. Posebna pozornost obratit će se nedavnim imigracijskim šokovima i problemima socijalnoekonomske integracije novonaseljenog stanovništva uz očuvanje njegove autohtone kulture.

U Kotoru je, u hotelu »Fjord«, 22. i 23. listopada 2002. godine održan Okrugli stol o temi »Prekogranična suradnja Dalmacije i Boke Kotorske – kulturni kontinuitet i zajednički interesi« kojem su prisustvovali predstavnici nekoliko nevladinih i vladinih organizacija, društava i drugih asocijacija iz Hrvatske i Crne Gore kao i predstavnici Vlade Crne Gore i Hrvatske. U sklopu projekta **KN-2002-05 Crossbroder Civil Society Network** organizatori Okruglog stola bili su Splitska grupa Tod Transition to Democracy – Split, Misija OECCE-a u Hrvatskoj i Kancelarija OECCE-a u Crnoj Gori i Hrvatsko građansko društvo Crne Gore.

Tijekom dvodnevnog rada na skupu se razgovaralo o nizu zanimljivih tema od zajedničkog interesa za dvije regije – Dalmaciju i Boku kotorsku. Dobar izbor kompetentnih sudionika, uz istaknutu spremnost svih subjekata na suradnju, osigurao je visoku razinu tematskih

rasprava koje su se vodile s ciljem da se pronađu najbolja rješenja problema o kojima se raspravljalo. U ovom su vremenu otkriveni mnogi specifični zajednički problemi s kojima se susreću dva područja s dvije strane granice. U raspravi su također utvrđene potrebe, obostrani interesi i djelatnosti u kojima u budućnosti treba točno utvrditi aktivnosti na povezivanju dviju regija kroz civilne inicijative i u sklopu postojećih međunarodnih integracijskih procesa, a riječ je o Paktu stabilnosti u jugoistočnoj Europi, Jadransko-jonskoj inicijativi, Igmanjskoj inicijativi i drugim asocijacijama i ustanovama.

Održavanje tog Okruglog stola u Kotoru bio je još jedan od priloga poboljšanju ukupnih odnosa dviju regija, koje su u proteklom dvanaestogodišnjem razdoblju prošle kroz duboku krizu te normalizaciji odnosa, pomirenju i jačanju povjerenja između Hrvatske i Crne Gore. Ovo je dio procesa približavanja obiju zemalja euroatlanskim inte-

gracijama, slijedeći, između ostaloga, trendove promoviranja aktivne uloge regija, civilnog društva i nacionalnih manjina kao mostova suradnje u navedenim procesima.

O velikom zanimanju za Okrugli stol i za teme o kojima se raspravljalo govori i podatak o sudjelovanju 31 sudionika, među kojima su bili predstavnici nevladinih organizacija Dalmacije (Dalmatinski odbor solidarnosti – Split, Hrvatsko udruženje europskih novinara – Dubrovnik, Alijansa za treću Hrvatsku – Dubrovnik) i Boke kotorske (Crnogorski helsinški odbor – Budva, Matica Boke podružnica Kotor, Krug – Herceg-Novci, Hrvatsko kulturno društvo »Napredak« – Tivat), predstavnici ministarstava vanjskih poslova obiju zemalja, predstavnik Ministarstva europskih integracija Republike Hrvatske, potpredsjednik Skupštine Crne Gore, predstavnici Savjeta za kulturu Vlade Crne Gore, Centra za međunarodne odnose – Podgorica, predstavnici političkih stranaka te ugledni ekonomisti, gospodarstvenici i neovisni intelektualci. U radu Okruglog stola sudjelovali su i predstavnici Misije OECCE-a u Hrvatskoj kao i Kancelarije OECCE-a u Crnoj Gori.

Međutim, zanimljivo je da se i pored vrlo zavidne razine zastupljenosti državnih institucija ministarstva, vlada i parlamenta – skupu nisu odazvali mnogi od predstavnika lokalnih vlasti, iako bi to bilo u njihovu interesu ili su sudjelovali u radu Okruglog stola sveli na »protokolarni karakter«. Gradonačelnik Splita, **Slobodan Beroš**, bio je spriječen službenim putovanjem u inozemstvo. U njegovo ime pozdravio je sudionike Okruglog stola u ime inicijative za prekograničnu suradnjom između Dalmacije i Boke kotorske, njegov izaslanik **Petar Filipić**. Predsjednik Općine Kotora

Učesnici Okruglog stola »Prekogranična suradnja Dalmacije i Boke Kotorske«

Nikola Samardžić nije se odazvao zbog opravdanih razloga, što je posebno zapaženo. U njegovo ime skup je pozdravio potpredsjednik Općine Kotor, koji je nakon toga otišao i nije sudjelovao u daljnjem radu skupa.

Rad Okruglog stola »Prekogranična suradnja Dalmacije i Boke Kotorske – kulturni kontinuitet i zajednički interesi« bio je tematski podijeljen na četiri radionice: povijesne i kulturne karakteristike Dalmacije i Boke kotorske, položaj regionalnih kultura u nacionalnim kulturama i interesi regionalnog povezivanja, regionalna povezanost u sklopu međunarodnih integracijskih procesa i prednosti regionalnih posebnosti i aktivnosti na njihovu povezivanje.

U sklopu sesije »Povijesne i kulturne karakteristike Dalmacije i Boke kotorske«, govorio je dr. **Miloš Milošević**, admiral Bokeljske mornarice i znanstveni suradnik. U raspravi je naglašeno da su u prošlosti postojale veoma dobre povijesne veze između Dalmacije i Boke kotorske, što je bilo i logično s obzirom na to da stanovništvu dvija regije pripada mediteransko-jadranskoj kulturi. Bila je to prilika da se otvoreno razgovara o tome kako ukloniti nesumnjivo štetne posljedice rata kao i totalitarnog režima koji su imali negativnog odraza u odvijanju života na ovim prostorima. Konstatirana je potreba poboljšanja suradnje i boljeg povezivanja u budućnosti, pri čemu će važnu ulogu imati civilne inicijative.

Veliko je zanimanje vladalo i za sesiju na kojoj se razmatrao položaj regionalnih kultura u nacionalnim kulturama i interesi regionalnog povezivanja. Uvodničar je bio don **Branko Sbutega**, svećenik iz Kotora. Sudionici u debati svestrano su razmotrili ovu temu s raznih stajališta. Konstatirano je da su u vrijeme totalitarnog režima sputavane sve regionalne inicijative jer je tada vladalo opredjeljenje o nužnosti jedinstvenog djelovanja u skladu s jednostrano proklamiranom doktrinom »jedna nacija – jedna država – jedna kultura«. Bila je ovo prilika da se zaključi kako ni Dalmacija, ni Boka kotorska formalno-pravno u okviru matičnih država Hrvatske i Crne Gore, nemaju status regija, iako to stvarno i u biti jesu. Bilo je, u raspravi, i dosta

kritičkih osvrta na postojeće neprodne upravno-administrativne podjele u obje zemlje, naročito u Hrvatskoj. Budući da je u Hrvatskoj u tijeku izrada novog zakona o lokalnoj samoupravi, potrebno je raditi kako bi se ispravile dosadašnje greške tako što bi se teritorije Dalmacije formirale u jednu teritorijalnu jedinicu. Osim toga, po mnogočemu Dalmacija i Boka kotorska, iako se nalaze u dvije različite države, doživljavaju istu sudbinu. Oba su područja ekonomski devastirana i marginalizirana od središta ekonomske moći i odlučivanja, i za njihov račun a uz to demografski izmijenjena migracijskim procesima kao i posljedicama ratnih zbivanja. »Potrebna je velika strpljivost i uporno djelovanje kako bi se stanje promijenilo« – rečeno je na skupu.

Uvodno izlaganje na sesiji »Regionalna povezanost u sklopu međunarodnih integrativnih procesa« podnio je **Stijepo Martinović**, pomoćnik ministra za europske integracije Vlade Republike Hrvatske. Nakon izlaganja u raspravi je postignuta suglasnost o tome da suvremeni europski trendovi ističu kao imperativ potrebu regionalnog povezivanja. Dan je poseban osvrt na evropske primjere takvih procesa i njihove prednosti, osobito u procesu približavanja obje zemlje europskim integracijama i standardima. I u sklopu ove sesije konstatirano je da je problem kako se brže integrirati u europske integracijske tokove s obzirom na to da Boka kotorska i Dalmacija nemaju, u okvirima vlastitih država, priznati status regija. Rečeno je da treba sve učiniti djelovanjem kroz razne civilne inicijative i akcije, te preko medija, da bi se što prije pokrenula proces promjena stanja.

Veliko zanimanje Okruglog stola »Prekogranična suradnja Dalmacije i Boke Kotorske« vladalo je za sesiju »Prednosti regionalnih posebnosti i aktivnosti na njihovu povezivanje«. U ovoj su radionici bila dva uvodna izlaganja – prof. dr. **Milenka Pasinovića**, predavača na Fakultetu za turizam u Kotoru i prof. dr. **Petra Filipića**, dekana Ekonomskog fakulteta u Splitu. U uvodnim izlaganjima i raspravi nakon toga, naglasak je dan na ekonomske teme s ciljem da se uklanjanjem brojnih propusta postignu nesumnjive koristi. Bilo je govora i

o područjima u kojima Dalmacija i Boka kotorska trebaju ubuduće graditi čvršće ekonomske odnose. To se naročito odnosi na brodogradnju, turizam, trgovinu i ekološku zaštitu akvatorija i priobalja. Da bi se i ovdje postigli što bolji rezultati, prijeko je potrebno također angažiranje na potpunoj normalizaciji odnosa između dviju zemalja.

Moderator svih secija bio je **Radovan Kečkemet**.

Na završetku rada skupa jednoglasno su usvojeni zaključci o smjerovima djelovanja u idućem razdoblju. U njima je potvrđena konstatacija o postojanju zajedničkih i dodirnih očaka povijesti, ekonomije i kulture dvaju područja kao i postojanje sličnih problema u njihovoj valorizaciji i zajedničkog znanstvenoj obradi. Da bi se to postiglo, potrebno je ovlastiti područne znanstvene i visokoobrazovne institucije koje će se tim baviti.

Uočene probleme valja uklanjati putem tematskih projekata, a posebnu pozornost potrebno je posvetiti posljedicama nedavnih migracijskih šokova – problemima socijalno-ekonomske integracije novonaseljenog stanovništva uz očuvanje njegove autohtone kulture.

U zaključcima je istaknuto da Dalmacija i Boka kotorska u svojim matičnim državama nemaju status regije i da su oba područja ekonomski i kulturno marginalizirana. Da bi se realizirale neke od inicijativa, potrebno je stvoriti povoljne ekonomsko-socijalne uvjete koji sada ne postoje. Sudionici skupa zaključili su da »prekogranična međuregionalna suradnja na ovom polju nudi razmjenu iskustava i opredjeljenja između područnih samouprava u pojedinim sredinama, te njihovu međusobnu podršku i zajedničke aktivnosti. U svjetlu višeslojnosti procesa europskih integracija, suradnja Dalmacije i Boke kotorske doprinos je realizaciji onog dijela integracijskih procesa u kojima Hrvatska i Crna Gora sudjeluju u provedbi Pakta o stabilnosti i drugih regionalnih aranžmana.«

Na Okruglom stolu formirano je mješovito radno tijelo čiji je zadatak rad na oživotvorenju iskazanih mišljenja i inicijativa, kako bi se formirali konkretni projektni zadaci i stvorili organizacijski preduvjeti za njihovu realizaciju.

Projekt »Život i djelo akademika Vladislava Brajkovića«

ZASLUŽNO PRIZNANJE UGLEDNOM ZNANSTVENIKU

Akademik Vladislav Brajković bio je čovjek i znanstvenik, kojega su uvijek krasile najvrednije ljudske i znanstvene osobine. Ovaj veoma ugledni Bokelj i Hrvat bio je najistaknutiji stručnjak i istraživač iz djelokruga Pomorskog prava. Predstavljao je rodonačelnika ove discipline na prostoru jugoistočne Europe. Međutim, iako je živio i radio u prošlom stoljeću, njegovo naučno-povijesno djelo još uvijek nije dovoljno istraženo. Ostalo je nedovoljno poznato znanstvenoj, a osobito laičkoj javnosti na našim prostorima. Cilj je projekta da se ovaj propust ispravi.

Nacionalna Zajednica Crnogoraca, sa sjedištem u Zagrebu, i Hrvatsko građansko društvo Crne Gore iz Kotora, zajednički su pokrenuli akciju na izradi projekta »Život i djelo akademika Vladislava Brajkovića«. Cilj je projekta prikupljanje, proučavanje i obrada arhivske građe koja se nalazi u arhivima u Hrvatskoj, Crnoj Gori kao i u privatnoj knjižnici u Perastu. Nakon što se materijal sistematizira, pristupit će se tiskanju knjige. Predviđeno je da knjiga ima najmanje 250 stranica, u tvrdom uvezu a bit će tiskana na papiru formata B-5 s određenim brojem fotografija.

Vladislav Brajković bio je član nekoliko akademija, admiral Bokeljske mornarice, autor nekoliko stotina znanstvenih djela i nekoliko desetaka knjiga u svijetu poznatih iz područja pravnih znanosti. Svojim je višedesetljetnim nedovoljno obrađenim i valoriziranim radom, obvezao hrvatsku i crnogorsku kulturu, dao dojmljiv doprinos znanosti i dobrim odnosima dvaju naroda. Bio jedan od utemeljitelja Crnogorske akademije nauka i umjetnosti.

Već su obavljani važni poslovi na realizaciji ovog projekta. Nacionalna zajednica Crnogoraca u Hrvatskoj osnovala je ekspertni tim u sastavu: prof. dr. sc. **Hrvoja Kačić**, voditelj programa, prof. dr. sc. **Velimir Filipović**, prof. dr. sc. **Ivo Grabovac** i prof. dr. sc. **Maja Seršić**, dipl. iur. **Gordana Gašparini**, prim. dr. **Josip Gjurović**, prof. **Antun Simović**. Nositelj projekta u Republici Crnoj Gori, Hrvatsko građansko društvo Crne Gore, osnovalo je ovaj ekspertni tim u kojem su: prof. dr. sc. **Miloš Milošević**, prof. dr. sc. **Petar Brajko-**

vić, prof. dr. sc. **Marija Radulović**, prof. dr. **Nebojša Vučinić**, akademik **Mijat Šuković**, dr. prof. **Borislav Ivošević**, dr. prof. **Milenko Pasinović** i don **Branko Sbutega**.

Vladislav Brajković rođen u Perastu, u uglednoj peraškoj obitelji. Poput svih stanovnika ovoga grada bio je zaljubljenik u more i pomorske tradicije, koji je cijeli životni vijek posvetio baš moru. Evo i nekoliko zapažanja dr. prof. Hrvoja Kačića, »prvoga čovjeka» projekta »Život i djelo akademika Vladislava Brajkovića«, izgovorenih u trenutku kad se od njega opraštao u Perastu.

»Opus akademika Brajkovića je ogroman. O tome svjedoči pisana riječ, a njegovo stvaranje bit će predmetom mnogih studija i traktata. Ne smiju se prepustiti zaboravu i one neizbrojene uvodne i završne riječi, pozdravni govori, nekrolozi, predgovori i recenzije, na čemu je akademik Brajković nesebično trošio vlastite snage. I to su originalna djela visoke znanstvene i kulturne vrijednosti, koja skupa s njegovom bibliotekom i cjelokupnom dokumentacijom, mogu biti adekvatno sačuvana jedino u zasebnoj memorijalnoj zbirci, muzeju, kako bi bila pristupačna, kao izvor mudrosti i životne inspiracije, mladim naraštajima. Kreativni rad bio je njegov glavni motiv, dakle ne posao kao sredstvo življenja, nego rad kao svrha života. Profesor Brajković nam sigurno može poslu-

žiti primjerom da stvaralački rad oplemenjuje.«

Vladislav Brajković, »Naš Vlado«, kako su ga zvali mnogi Peraštani, članovi Bokeljske mornarice i gotovo svi ostali koji su ga poznali, surađivali ili družili se s njim, bio je po mnogo čemu iznimna ličnost.

Acad. Vladislav Brajković u odori admirala Bokeljske mornarice

Svakako jedna od najpoznatijih osoba u dugoj povijesti Boke kotorske. Iako nije plovio, svrstao se u red poznatih pomoraca kao što su bili Ivo Vizin, braća Ivanovići, Bronze, Ćorko.

Ostavimo dr. Kačiću da iskaže svoje misli o ovome velikanu pravne znanosti i isto tako velikom i dobrom čovjeku koji se uvijek držao

uzrečice Poljaka Maksimilijana Kolbea: »Mržnja razgrađuje, ljubav stvara.«

»Vladislav Brajković je bio, a to će i ostati, prijatelj po rođenju, virtuoz po talentu, pomorac po osjećanjima, gospar po odgoju, stručnjak po pouzdanosti, pravnik po zanimanju, znanstvenik po akribiji, intelektualac po slobodoumlju, majstor po iskustvu, profesor po vokaciji, akademik po erudiciji, filozof po misaonosti, besmrtnik po etici, velikan po duhu, mudrac po umu, bogataš po srcu, karizmat po plemenitosti, enciklopedist po univerzalnosti, rodoljub po ponašanju i pravi čovjek po poštenju. Uz rodoljubnu predanost koju je očitovao i na mirovnoj konferenciji u Parizu, gdje se njegovom sposobnošću postiglo da otok Palagruža pripadne Jugoslaviji, od svih ostalih odrednica posebno želim da istaknem dvije: Vladislav Brajković pravnik i Vladislav Brajković prijatelj.«

Osim brojnih priznanja koje je dobio, Vladislav Brajković bio je dugo godina admiral Bokeljske mornarice. Među ostalim sjećanjima na akademika Brajkovića je i ono koje je 1989. godine izrekao kapetan **Anton Moškov**, predsjednik Bokeljske mornarice. On je ocijenio:

»Iako je Bokeljska mornarica već prvih dana nakon oslobođenja nastavila da živi i obavlja dio svojih aktivnosti, posebno učestvujući sa svojim odredom u mnogim proslavama, veličajući slobodu, bilo je neophodno da se njezina obnova čvrsto uklopi u tokove novih društvenih zbivanja i da se istovremeno sačuva njen povijesni lik i tradicija čiji se počeci naziru već u devetom stoljeću. U tome je uloga admirala Brajkovića bila neprocjenjiva, a po mnogo čemu i ključna. Njegovo uvjerenje da tradicija nije samo pukoprenošenje povijesnih zbivanja i predanja s koljena na koljeno, nego skup istinskih i trajnih vrijednosti iskristaliziranih kroz vjekovno iskustvo naroda i koji čine dio narodne mudrosti, na kojoj treba graditi sadašnjost i budućnost. Te vrijednosti su osnov na kojima počiva kontinuitet povijesne svijesti naroda i nove napredne društvene promjene i novi društveno-ekonomski odnosi. Takav odnos prema povijesti i tradiciji admiral Brajković je pokazao već u svojoj doktorskoj di-

sertaciji 'Istorijska studija o privatnom pomorskom pravu jugoslovenske obale', koja je prisutna ne samo u njegovu ogromnom naučnom opusu, nego i u svim djelatnostima u kojima je učestvovao, počevši od naučnog rada, rada na univerzitetima, do aktivnog učešća na mnogim skupovima u zemlji i inostranstvu, na kojima je predstavljao Jugoslaviju.«

Prije više od deset godina kapetan Moškov i mnogi drugi poznavatelj djela admirala Brajkovića, smatrali su da treba što prije pristupiti proučavanju njegova djela u svim oblicima djelovanja. Vrlo je znakovito da su baš Nacionalna zajednica Crnogoraca u Hrvatskoj i Hrvatsko građansko društvo Crne Gore pokretači široke i sveobuhvatne akcije na sređivanju i objelodanjenju djela akademika Brajkovića. Zato nije naodmet prisjetiti se što je o tome kazao A. Moškov još 1989. godine u Perastu, prilikom njegova pokopa:

»Ogroman je doprinos koji je dao pomorskoj nauci i za njega je dobio mnoga naša i strana priznanja, **ali tek predstoji ozbiljno izučavanje njegovog djela i prava ocjena njegovog rada**. Teško je pobrojati sve njegove naučne radove, učešća u naučnim skupovima, a da ne pominjemo rad na Pomorskoj enciklopediji koja je ocijenjena kao jedna od najboljih u svijetu. Ipak, treba posebno istaknuti njegovu ulogu na razvoju poslijeratnog pomorstva Jugoslavije, a posebno njegovu ulogu i pomoć u stvaranju 'Jugoocanije' – Kotor i 'Prekooceanske plovidbe' – Bar...»

Bokeljska mornarica je ponosna na životni put i djelo svog admirala i sigurni smo da ga sve ono što je uradio za nju svrstava u red najvećih admirala u njenoj viševjekovnoj povijesti. Časno i ponosno je nosio odličja tog visokog čina i staru admiralsku odoru, kao što je dostojanstveno predstavljao našu organizaciju tokom dugog niza godina. Admiral Vlado Brajković je sav svoj život posvetio pomorstvu, plovio je na svim našim brodovima i potresna je slučajnost da mu je nekoliko dana prije njegovog uplovljenja u posljednju luku i dok se njegov život gasio, dodijeljena Plava vrpca – trofej koji se dodjeljuje za podvige na moru, a njegov život i rad je bio podvig, hrabra borba na

napredak jugoslovenskog pomorstva i naše domovine uopće.«

Projekat na kojem će se raditi u idućem razdoblju nije ograničen ni vremenom ni opsegom. To jednostavno nije moguće učiniti jer je u sadašnjem trenutku teško predvidjeti što će se sve otkriti, pronaći i koliko će dugo trebati raditi na sređivanju i sistematiziranju ukupne građe.

Cilj je projekta, prema zamisli njegovih pokretača, da pisanu i tiskanu građu akademika Vladislava Brajkovića prezentira stručno i valorizira na odgovarajući način za potrebe pomorskog školstva, prometne problematike i pomorskog osiguranja. Time bi se, kako tvrde nositelji projekta, djelo barda pomorskog prava na ovim prostorima približilo i stručnoj i laičkoj javnosti u Crnoj Gori, Hrvatskoj a i u svijetu.

Konstatirano je da projekt »treba obuhvatiti cjelokupno djelo prof. Brajkovića u dijelu pisane riječi, izdavačke djelatnosti, korespondencije, edukacije, kao i ostale raznovrsne aktivnosti. S obzirom na sve to, ovaj projekt podrazumijeva uključanje državnih arhiva Hrvatske i Crne Gore, i privatnih arhiva u kojima se čuva dokumentacija koja je nastala djelatnošću prof. Brajkovića, kao i njegovu ostavštinu. Za realizaciju projekta predviđeno je oko godinu dana i četiri mjeseca.

Utvrđeno je da se rad na realizaciji projekta odvija u dvije faze. U prvoj će se prikupljati građa u spomenutim institucijama, dok će se u drugoj fazi pristupiti obradi i uobličavanju konačnog teksta koristeći se pritom elektronska pomagala (digitalnim kamerama, kompjutorima, štampačima). U trećoj fazi obaviti će se kompjutorska priprema djela na tisak, što znači lektoriranje teksta i prikupljanje ponuda za tiskanje knjige.

Predviđeno je također da će svi subjekti imati uvida u tijek poslova i da će svaka faza posla biti posebno analizirana tako da će svi sudionici i institucije biti informirani o tijeku posla i količini obrađenog materijala. Ekspertni timovi bit će dužni podnijeti izvještaj o tijeku rada u svim fazama projekta, te o eventualnim problemima na koje nailaze, vrsti i količini građe i ostalim zanimljivostima.

Potpisan Protokol o režimu uz južnu granicu Hrvatske i SRJ

PREVLAKA SLUŽBENO VRAĆENA HRVATSKOJ

Savezna Republika Jugoslavija će u skladu s obvezama iz dokumenta izvršiti potpunu demilitarizaciju u dubini tri kilometra, a Hrvatska pet kilometara od Konfina. Protokolom se reguliraju i ostala pitanja važna za promet i život ljudi u područjima s obje strane granice, na koja se dokument odnosi. Međutim, ovim se Protokolom ni na kakav način ne prejudicira razgraničenje između dviju država. Dokument su dobro prihvatili ne samo stanovnici pograničnih regija, posebno Hrvati, nego i u svijetu.

Ministar inozemnih poslova Republike Hrvatske, **Tonino Picula**, i Savezne Republike Jugoslavije, **Goran Svilanović**, potpisali su 10. prosinca 2002. na Konfinu, pograničnom mjestu između Crne Gore i Hrvatske, Protokol o privremenom režimu uz južnu granicu između dviju država. Ovom svečanom trenutku nazočili su i predstavnici Republike Crne Gore pomoćnici ministra inozemnih poslova **Vesko Garčević** i **Dragan Sekulović**, ambasador Republike Hrvatske u Beogradu **Davor Božinović** i ambasador SRJ u Zagrebu **Milan Simurdić**, kontra-admiral **Jovan Grabovac**, načelnik štaba u komandi Ratne mornarice i predsjednik općine Herceg-Novi **Đuro Četković**. S hrvatske strane ovom su događaju prisustvovali prisutni župan Dubrovačko-neretvanske županije **Ivan Šprlje**, načelnik općine Konavala **Luka Korda**, načelnik općine Župe Dubrovačke **Ivo Miletić** i konzul u Kotoru **Petar Poljanić**.

Potpisivanjem Protokola razriješen je problem koji je više od deset godina opterećivao odnose između Crne Gore i Hrvatske. Na ovom se području nalazila Misija UN-a, koja je završila svoj boravak nakon isteka posljednjeg roka. Njezino čuvanje mira što na ovom nekada nemirnom području, koji je osiguran ponajprije zahvaljujući razumijevanju i stalnom kvalitetnom usponu odnosa između Hrvatske i Crne Gore, više nije potrebno. Djelovanje posljednjih godina, posebno nakon dolaska hrvatskog konzula Petra Poljanića u Kotor, i uz razumijevanje vladinih i političkih subjekata u Crnoj Gori, stanje se poboljšavalo, a obostrana želja bila je da granica na Debelom Brijegu i Kontinu ne razdvaja dvije države nego da ih spaja. Potpisivanjem Protokola mnogo su dobili građani

Na novim kartama Prevlake više neće biti natpisa »područje pod zaštitom OUN«

Umjesto zastave UN na Prevlaci će se ubuduće vijoriti hrvatska zastava

s obiju strana granice, a osobito Hrvati u Crnoj Gori, koji će sada moći puno lakše prelaziti granicu i putovati svojima bližnjima u Hrvatsku. Od početka ove godine, stanovnici pograničnih općina, mogu znatno lakše prelaziti granice jer je procedura bitno pojednostavnjena tako

da se granična crta prijelazi odmah nakon ispunjavanja tiskanice. Sada, sasvim sigurno, valja očekivati bitno povećan promet putnika i robe s obiju strana, što će naročito doći do izražaja u turističkoj sezoni. Osim toga, potpisivanje Protokola, koji još uvijek nije trajno rješenje gra-

nica na ovom području, omogućit će Hrvatskoj i Crnoj Gori puno bolje korištenje resursa u pograničnom pojasu.

O tome da se već dulje vrijeme očekivalo normaliziranje stanja na granici i početak nove ere u odnosima Hrvatske i Crne Gore govore i podaci da već postoje planovi kako na najbolji mogući način turistički valorizirati ovu regiju. Svako ulaganje s jedne ili s druge strane granice bit će u interesu za sve stanovnike ovog kraja i obiju država. Naravno, to je samo početni korak. Sigurno je da u perspektivi valja očekivati nove investicije na ovom za turizam vrlo atraktivnom području gdje su zainteresirani za ulaganja i inozemni investitori.

Inače, potpisanim Protokolom o režimu uz južnu granicu Hrvatske i SRJ, odnosno Crne Gore, privremeno se uređuju međusobni odnosi vezani uz prelazak granice, pogranični režim, demilitarizaciju i razminiranje, policijske i carinske nadležnosti.

Protokolom se reguliraju i druga pitanja važna za obavljanje prometa i život ljudi u područjima na koja se dokument odnosi, ali i precizira da odredbe i njegovi aneksi, kao i provođenje, »ni na koji način ne prejudicira razgraničenje između dviju država«.

Potpisnici Protokola suglasili su se da SRJ privremeno obavlja jurisdikciju na kopnenom području sjeverno od Konfina, a Hrvatska jugozapadno od Konfina. SRJ će, u skladu s obavezama iz dokumenta, izvršiti potpunu demilitarizaciju u dubini tri kilometra, a Hrvatska na pet kilometara od Konfina. Iz režima demilitarizacije izuzima se put Poljice – Molunat i mjesto Molunat.

U demilitariziranom području bit će uklonjeni ili uništeni svi fortifikacijski objekti i premještena sva vojna sredstva i vojska, a prioritarno raketni sustavi, artiljerijska, oklopna, protuoklopna i minobacačka sredstva.

SRJ se obavezala da njezini ratni brodovi u području južno od spojnice između rta Kobilica i rta Đurov Kam te sjeverno od spojnice između rta Oštro i rta Mirišta neće izvoditi nikakve vježbe, neće demonstrirati silu, neće se zaustavljati ni sidriti, osim u slučajevima havarija, pružanja pomoći, i u ekološkim incidentima. Podmornice SRJ će tim područjem ploviti na površini, s istaknutom zastavom.

Hrvatska se obvezuje da njezina ratna plovila neće uplovjavati u taj prostor, osim u slučajevima vojne suradnje sa SRJ.

Potpisnici su se dogovorili da se odmah pristupi dopuni sporazuma između dviju država koji reguliraju granične prelaze i pogranični promet.

Do sklapanja Aneksa sporazuma između SRJ i Hrvatske iz 1997. godine, prijelazom Sutorina – Karasovići i dalje će se koristiti za sav međunarodni cestovni i putnički promet, a granični prijelaz Njivice–Vitaljina kategorizirat će se u granični prijelaz za međunarodni cestovni putnički promet.

Također privremeno uspostavlja se pogranični promet koji će stanovništvu s područja općina Hercegovina, Kotor i Tivat kao i općine

Petar Poljanić, generalni konzul Republike Hrvatske u Crnoj Gori, učesnik u pregovorima o Prevlaci

Župe Dubrovačke, Konavala i Dubrovnik, omogućiti prijelaz uz pograničnu propusnicu.

Protokolom je dogovoreno da se na pograničnom području zajednički potiče turizam, pa će se, pored ostalog, za organizirane turističke dolaskes u vrijeme privremenog režima ubrzati procedura prelaska granice.

Protokolom je također predviđeno da se od 1. travnja do 31. rujna ne obavlja granična kontrola osoba i plovila u nautičkom turizmu, razonodi i sportu od rta Žigant do rta Veslo, te od crte koja spaja rt Konfin i rt Đurov kam, uz pravo pristajanja pripadajućim obalama. Uvjet

za turiste je prijava boravka nadležnim službama pograničnih općina.

Pet dana nakon što je potpisan Protokol o privremenom režimu za južnu granicu između dviju država, promatračka misija Ujedinjenih naroda službeno je predala poluotok Prevlaku Vladi RH. Time je Hrvatska, nakon jedanaest godina, ostvarila puni suverenitet nad ovim teritorijem.

Primopredaji su prisustvovali predstavnici Vlada SRJ i Republike Hrvatske, **Veselin Garčević** i **Tomislav Vidošević**, koji su potpisali zapisnik o primopredaji vojnih objekata.

U povodu tog događaja **Ivica Račan**, predsjednik Vlade Republike Hrvatske, izjavio je: »Uspostavljanjem punog suvereniteta nad Prevlakom Hrvatska je teritorijalno zaokružila svoj jug, a Prevlaka je, umjesto sporne zone postala zona suradnje«. Račan je posjetio Prevlaku, nakon što je zapovjednik promatračke misije UN-a službeno predao Vladi Republike Hrvatske nadzor na najjužnijim hrvatskim poluotokom.

Predsjednik Račan je, očito zadovoljan obavljenim poslom, koji je u interesu obiju strana, izjavio: »Doista lijepo vijori hrvatska zastava ovdje na Prevlaci. Jug Hrvatske je danas teritorijalno zaokružen.« Bilo je to neposredno nakon svečanog podizanja hrvatske zastave na glavnoj zgradi UN-a na Prevlaci.

Ivica Račan je ocijenio da je Sporazum o privremenom režimu »dobar i čvrst temelj za buduće pregovore o trajnom rješenju granice na moru«. Sporazum će olakšati život stanovništvu s obiju strana granice, ostvariti slobodu kretanja i otvoriti privredne tokove.«

Predsjednik Vlade Republike Hrvatske, Ivica Račan, u posebnoj izjavi, danoj neposredno nakon potpisivanja Protokola, ocijenio je da je učinjen značajan korak u normalizaciji odnosa sa SRJ i učvršćivanju stabilnosti u regiji. »Mislimo da je ovo krupan korak u normalizaciji odnosa na južnoj granici i u rješavanju vrlo otvorenog pitanja koje je s pravom zabrinjavalo, kao neriješeno pitanje, građane Hrvatske«. Hrvatski premijer je naglasio da će se postizanje ovog dogovora odraziti na sigurnost cijele regije. »Sam sporazum nadraستا bilateralne okvire... On pridonosi regionalnoj stabilnosti« rekao je predsjednik Račan, ocjenjujući da je Protokol dobra osnova za trajno razgraničenje dviju država.

Izjave u povodu potpisivanja Protokola o privremenom režimu za južnu granicu između Hrvatske i Crne Gore

PROTOKOL – OSNOVA ZA KONAČNO RAZGRANIČENJE

Pokazalo se da postoji snaga i volja da se, i bez prisutnosti međunarodnih promatrača, dogovori režim suradnje u kome će Prevlaka biti most za nesmetanu komunikaciju ljudi s obiju strana, posebno Boke kotorske, Konavala i Dubrovačke regije, onako kako se odvijala stoljećima na zadovoljstvo stanovnika Hrvatske i Crne Gore.

Protokol o privremenom režimu za južnu granicu Hrvatske i Crne Gore veoma su pozitivno prihvatili svi dobro namjerni, oni kojima je stalo do trajnog mira i dobrih međususjedskih odnosa na ovim prostorima. Čin potpisivanja u izjavama predstavnika Vlada Republike Crne Gore, Republike Hrvatske i SRJ, označen je kao »dobar posao« i jedan od najvažnijih događaja u 2002. godini na ovim prostorima. Sporazum je vrlo dobro prihvaćen u Ujedinjenim narodima kao i u mnogim europskim državama i SAD-u.

Potpisivanje Protokola vrlo je dobro prihvatila i Republika Crna Gora, koja je posljednjih godina umnogome pridonijela ponovnom stvaranju ozračja prijateljstva i suradnje poremećenog nemilim događajima prije dvanaest godina.

Potpredsjednik Vlade Crne Gore **Dragan Đurović** rekao je da će Crna Gora potpuno izvršavati obveze predviđene Protokolom o uspostavljanju prijelaznog režima s Hrvatskom na području poluotoka Prevlaka. Đurović je zvanično izjavio da je taj Protokol doprinos miru u regiji i da je »značajan korak u razvoju dobrosusjedskih odnosa«.

Upozoravajući na to da potpisani Protokol »ustanovljava« privremeni režim u području Prevlake i ne prejudicira konačno rješavanje granice između Crne Gore i Hrvatske, potpredsjednik Vlade Crne Gore ocijenio ga je kao »dokaz demokratske zrelosti Podgorice, Beograda i Zagreba da kroz dijalog i međusobne ustupke ostvare suglasnost o onome što je u ovom trenutku moguće i realno, odnosno prihvatljivo za sve«.

U osvrtu na taj dokument potpredsjednik Vlade Crne Gore **Dragan Đurović** rekao je i ovo: »Pokazalo se da postoji snaga i volja i da se i bez prisustva međunarodnih posmatrača, dogovori režim suradnje u kome će Prevlaka biti most za nesmetanu suradnjom ljudi s obiju strana, posebno Boke kotorske, Konavala i Dubrovačke regije.«

O sudjelovanju crnogorske Vlade pri kreiranju tog Protokola, pomoćnik ministra inozemnih poslova **Vesko Garčević**, inače jedan od sudionika svečanog potpisivanja Protokola, rekao je: »Sada se uspostavlja režim koji potpuno otvara ovaj region za turizam i suradnjom između pograničnih područja. To je koncept koji se bazira na evropskom pristupu regionima. Bio je to koncept na osnovu kojega smo tražili rješenje mi, Beograd i Zagreb.«

Protokol je pozitivno ocijenio i **Đuro Četković**, predsjednik općine Herceg Novi, koji je prije toga nekoliko puta nastojao upozoriti na »propuste« crnogorske službene politike na ovom poslu, o čemu je raspravljala i Skupština općine Herceg Novi kada je i podržala stavove predsjednika. Četković je rekao: »Zadovoljan sam što je potpisan protokol o regulisanju režima na kopnu i vodi oko Prevlake. To je interes građana Herceg Novog, Jugoslavije i buduće zajednice, Hrvatske i građana svih općina na ovom lokalitetu. On predstavlja budućnost u stvaranju dobrosusjedskih odnosa i obnavljanju pokidanih veza.«

Prevlaka – budući most suradnje

Izjavu o obavljenom poslu, nakon potpisivanja Protokola, dao je i **Tonino Picula**, ministar vanjskih poslova Republike Hrvatske: »Ovim Protokolom Prevlaka prestaje biti neuralgična točka i postaje logična točka suradnje između dvije zemlje« – naglasio je Picula. Šef hrvatske diplomacije ocijenio je kako: »jug Hrvatske ovim sporazumom dobiva pravu priliku da normalizira život«.

»To je nova stanica u odnosima dvije države, ali i poruka međunarodnoj zajednici i pozivnica turistima i poslovnim ljudima da dođu na ovaj prostor«, rekao je Picula i naglasio da je Protokol »privremeno rješenje koje ne obilježava granicu nego čini život uz granicu mogućim«.

Potpisivanje Protokola o privremenom režimu za južnu granicu između dviju država prihvatio je kao povoljno rješenje **Ivan Šprlje**, župan Dubrovačko-neretvanske županije. On je izjavio: »Mislim da je ovo olakšanje građanima županije i svih općina i gradova u Hrvatskoj, kao i u Herceg-Novom i svim gradovima u Crnoj Gori. Skinut nam je psihološki teret s leđa. Zajednički ćemo graditi prijelaz i tržnicu. Počet će život kakav je nekada bio.«

Crnogorski i hrvatski ministri turizma razgovarali o integraciji turističke regije

PREVLAKA ĆE BITI TURISTIČKI RAJ

Cijela zona na ulazu u bokokotorski zaljev određena je za razvoj turizma. U tome je postignuta visoka suglasnost odgovornih predstavnika Republike Hrvatske i Republike Crne Gore. Već sada je izvjesno da će Prevlaka u budućnosti biti u funkciji turizma, o čemu su u Hrvatskoj već napravljeni planovi. Dobri su izgledi da se uskoro dobiju za to međunarodni krediti.

Turistički zaposlenici Hrvatske i Crne Gore posljednjih nekoliko godina uspješno surađuju a granica na Debelom brijegu sve je više otvorena posebno za razmjenu turista u razdoblju od proljeća do jeseni. Ne treba zaboraviti da je nekada, u sklopu »Montenegroture«, u Crnu Goru stizalo trideset tisuća hiljada, turista a u posljednje dvije godine, nakon poboljšanja odnosa, razmjena se bitno povećava.

Radi poboljšanja suradnje, a u sklopu priprema za iduću turističku sezonu, u Konavlima, točnije u »Konavoskim dvorima«, održan je radni sastanak ministrice turizma Republike Hrvatske **Pave Župan-Rusković** i ministra turizma Crne Gore **Predraga Nenezića**. U delegaciji domaćina na ovom skupu bili

voru odvijali kao i postignutim dogovorom.

Pave Župan-Rusković je naglasila: »I prošle sezone smo surađivali veoma dobro. Promet je bio dobar, a očekujemo da će u budućnosti biti veći. Na to me navodi stalno povećanje prometa u protekle tri godine i uključivanje novih programa – kombinacija s brodovima na kružnim putovanjima uz brojne i veoma dobro organizirane izletničke programe između dviju regija. Tome u prilog idu i brojne pohvale koje sam ove godine dobila od naših turista koji su odlazili u Crnu Goru, koje su se naročito odnosile na rad vaših ljudi na graničnom prijelazu Debeli Brijeg.

Hrvatska ministrica također je govorila i o smjerovima buduće suradnje. S tim u vezi ona je rekla:

Ministrica Pave Župan-Rusković govorila je i o nekim prednostima južnog Jadrana: »Cijela Crna Gora i njezina obala imaju veliku prednost, jer je Dubrovnik blizu, a s druge strane Dubrovnik i to područje bit će puno bogatiji projektima koje planiramo.« – istakla je hrvatska ministrica turizma, posebno se osvrnuvši na Prevlaku kao veoma važnu buduću turističku destinaciju, naglasivši da se ne smije dopustiti da se, pod firmom turizma, tamo grade zgrade sa stanovima za tržište. »To moraju biti čisto turistički sadržaji – hoteli, apartmani, prema trendu koji se na turističkom tržištu bude tražio« – rekla je ministrica Rusković i naglasila: »To može biti prekrasna mikrodestinacija s nautičkim turizmom.«

Predrag Nenezić, ministar turizma Vlade Crne Gore, govorio je o akcijama koje vodi Crna Gora na uređenju pograničnih prijelaza, pri čemu je prioritet dan graničnom prijelazu Debeli Brijeg.

Crnogorski ministar turizma posebno je naglasio: »Čitava zona na ulazu u bokokotorski zaljev određena je za razvoj turizma. U tome smo postigli visok stepen suglasnosti sa našim susjedima, rekao bih da smo čak potpuno jedinstveni. Već je izvjesno da će Prevlaka definitivno u budućnosti biti potpuno u funkciji turizma, sa slobodnim pristupom svim građanima.« Nenezić je rekao da su o investicijama na ovom području pred nama mnogi razgovori. Zatim je konstatirao: »U turističkom smislu ne postoji granica – područje od Mostara do Albanije predstavljaće jednu integrisanu turističku regiju pri čemu je bezbjedonosno pitanje ulaza u bokokotorski zaljev istorija. Treba razmišljati u pravcu budućnosti – o razvoju turizma – od čega i jedna i druga država mogu očekivati privredni razvoj i korist.«

Poluostrvo Prevlaka – panoramski snimak

su i **Petar Poljanić**, hrvatski konzul u Crnoj Gori, **Davor Vidiš** iz Ministarstva vanjskih poslova i **Luka Korda**, načelnik općine Konavle. Njihovi partneri iz Crne Gore bili su, osim ministra Nenezića **Nevenska Čelanović**, pomoćnica ministra turizma Vlade Crne Gore, **Vojin Vlahović**, šef Kabineta predsjednika Vlade i **Vesko Garčević**, pomoćnik ministra spoljnih poslova Vlade Crne Gore.

Nakon razgovora, obje strane nisu skrivale zadovoljstvo, u svojim izjavama, načinom kako su se razgo-

»Mogućnosti za proširenje suradnje naših dviju država u sferi turizma su ogromne, osobito na planu izletničkog turizma. I s jedne i s druge strane postoji golem potencijal, a Prevlaka je svakako jedno od važnijih područja na kojem je planirana turistička izgradnja. Vrste objekata na Prevlaci odredit će strani investitori. Ocijenili smo u razgovorima da regije s obiju strana granice imaju goleme potencijale za turizam, a nastavak, kako smo se dogovorili, bit će u idućem razdoblju.«

ZAKON O MANJINSKIM PRAVIMA

Donošenje ovog zakona pretpostavlja i promjenu Ustava Republike Crne Gore u skladu sa Sporazumom o minimumu demokratskih principa od 1997. godine, kao i s Beogradskim sporazumom od 14. marta 2002. godine. Predlog za donošenje Zakona o slobodama i pravima pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih i etničkih zajednica ima uporište u svim relevantnim stavovima nadležnih europskih i međunarodnih organa, organizacija i institucija o stanju u području ljudskih i manjinskih prava u Crnoj Gori i preporukama i sugestijama za poboljšanje. Autor Predloga je Rifat Rastoder, potpredsjednik Skupštine Crne Gore.

Predloženi tekst o manjinskim pravima sadrži sedam poglavlja u kojima se reguliraju razna prava i obveze manjinskih naroda u Crnoj Gori. U prvom se poglavlju određuju opće odredbe, drugo poglavlje sadrži osnovna načela, a treće slobode i prava. U četvrtom su poglavlju regulirana prava sudjelovanja u upravljanju državnim i javnim poslovima, a peto sadrži obveze državnih organa. U šestom se poglavlju reguliraju ostali oblici zaštite, a u posljednjem, tj. sedmo poglavlje sadrži prijelazne i završne odredbe.

U poglavlju *Opšte odredbe* ističe se da je cilj ovog zakona da u okvirima vladavine prava, a uz poštovanje i očuvanje teritorijalnog integriteta i suvereniteta države, osigurava zaštitu i unapređenje nacionalnih osobitosti, ukupnih sloboda, prava i položaja pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih i etničkih zajednica, kao i poticanje boljega uzajamnog poznavanja, poštovanja i razumijevanja, odnosno razvijanje osjećaja tolerancije, dijaloga, suradnje i solidarnosti. Spomenuto će se postići jačanjem unutrašnjega nacionalnog sklada, poticanjem razumijevanja i suradnje među narodima i državama u regiji i izvan nje te jačanjem unutrašnje stabilnosti i sklada koji pridonosi sveukupnom napretku, miru, sigurnosti i stabilnosti. Zakonom se uređuju slobode i prava na nacionalnu kulturu, jezičku i druge posebnosti građana – pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih i etničkih zajednica u Republici Crnoj Gori kao i ostvarivanje tih prava i njihova

zaštita. Ovim se zakonom jamči i štiti pravo pripadnika manjinskih naroda na proporcionalno sudjelovanje u vlasti i upravljanju državnim poslovima, odnosno pravo na konstituiranje, osobito – personalne samouprave.

Dokumentom autora **Rifata Rastodera** preciziraju se bliže neki termini i utvrđuju se manjinski narodi, odnosno manjinske nacionalne zajednice. Manjinska prava podrazumijevaju segment ljudskih prava na očuvanje, zaštitu i njegovanje nacionalnog, tradicijskog, kulturnog i duhovnog identiteta manjinskih naroda i ostalih nacionalnih i etničkih zajednica. Pod pojmom **manjinski narod** misli se na autohtoni (stariosjedilački) kolektivitet koji se od većinskog stanovništva razlikuje po broju, nacionalnoj, etničkoj, kulturnoj, vjerskoj i sličnim posebnostima i koji baštini povijesno pravo na državotvornost u jednoj ili u više suvremenih država. U Crnoj Gori se pod pojmom manjinski narod razumijevaju broječno manji, ali autohtoni narodi koji su, istodobno, bili konstitutivni u bivšoj SFRJ, iz koje su se reafirmirale nove balkanske države. Uz većinski crnogorski narod, to su u Crnoj Gori Bošnjaci (Mislimani), Srbi, Hrvati i Albanci.

U Predlogu zakona precizira se da se pod pojam **nacionalna zajednica**, u formalno-pravnom smislu, podrazumijeva organizaciju punoljetnih pripadnika manjinskih naroda, konstituirana u skladu s tim zakonom. Pod pojmom **pripadnik manjinskog naroda** ili **pripadnik manjinske zajednice** misli se na pojedinca koji pokazuje svijest o pripadnosti manjinskom narodu,

odnosno manjinskoj nacionalnoj ili etničkoj zajednici i volju da uživa Zakonom utvrđena prava i slobode.

OSNOVNA NAČELA

U drugom poglavlju *Osnovna načela* kaže se da su pripadnici manjinskih naroda, kao i pripadnici drugih manjinskih zajednica, u svemu ravnopravni kao i ostali građani. Radi uklanjanja mogućnosti da, zbog brojčane neravnopravnosti, pripadnici manjinskih naroda ili druge manjinske zajednice prema bilo kojem od prava budu neravnopravni, ovim zakonom jamči im se i dodatna zaštita specifičnih – kolektivnih prava. U tom je cilju zabranjena svaka negativna diskriminacija osnovi nacionalne i vjerske pripadnosti ili pripadnosti bilo kojoj drugoj manjinskoj zajednici. Pripadnost manjinskom narodu ili drugoj manjinskoj nacionalnoj i etničkoj zajednici te pravo na nacionalnu posebnost i izjašnjavanje o takvoj posebnosti individualno je i pravo slobodnog izbora, a protuzakona je i kažnjiva svaka povreda prava, pri čemu nitko ne može trpjeti štetne posljedice što se koristi ili ne koristi pravima utvrđenima ovim zakonom.

Državni su organi obvezni osigurati zaštitu manjinskih naroda i ostalih manjinskih zajednica i njihovih pripadnika od proganjanja, nasilnog iseljavanja ili preseljavanja i sprječavati politiku koja bi težila nasilnim promjenama nacionalnog sastava stanovništva na štetu manjinskog naroda ili druge manjinske zajednice ili njezinih pripadnika. Država može oduzeti posebne mjere kojima se poboljšava položaj

manjinskih naroda i drugih manjinskih zajednica, ako nisu štetne za druge. Te mjere prestaju vrijediti nakon ostvarenja cilja zbog kojega su donesene.

Državni su organi dužni brinuti se o ostvarivanju prava utvrđenih ovim zakonom. Protuustavni su i nezakoniti propisi koji bi štetili manjinskim narodima i drugim manjinskim zajednicama ili njihovim pripadnicima, a posebno oni akti kojima bi se ukidala ili smanjivala prava utvrđena tim zakonom. Država je obvezna donositi pravne propise i poduzimati odgovarajuće mjere radi osiguravanja uvjeta za nesmetano njegovanje i unapređivanje nacionalnih posebnosti građana i njihovih zajednica.

U Predlogu zakona predviđena su i neka ograničenja. Tako se prava predviđena tim zakonom ne mogu ostvarivati na način kojim bi se ugrožavali poredak, teritorijalni integritet Republike Crne Gore, javna sigurnost, zdravlje, moral ili osnovne slobode i prava drugih lica. Nepridržavanje spomenutih obveza je protuzakonito i kažnjivo. Međutim, potrebno je znati da ostvarivanje prava i sloboda utvrđenih ovim zakonom ne oslobađa niti ne ograničava dužnosti i odgovornosti na osnovi obveza prema državljanstvu.

Kad manjinski narodi ili druge manjinske zajednice čine većinu stanovništva na određenom dijelu državnog teritorija, država je dužna spriječiti vođenje, podržavanje ili toleriranje politike čiji bi cilj bio proganjanje, nasilno iseljavanje ili preseljavanje ostalog stanovništva ili nasilne promjene nacionalnog sastava stanovništva, na štetu ostalih zajednica.

Posebno je zabranjeno i kažnjivo svako djelovanje koje ugrožava opstanak nacionalne zajednice, izaziva međunacionalnu ili međuetničku mržnju, dovodi do diskriminacije ili neravnopravnog položaja pripadnika manjinskog naroda ili druge manjinske nacionalne ili etničke zajednice.

SLOBODE I PRAVA

Pripadnici manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih i etničkih zajednica imaju pravo da,

u skladu sa zakonom, osnivaju kulturne, prosvjetne i profesionalne organizacije, udruženja i ustanove. Dopušteno im je također i pravo na zborovanje, mirno okupljanje i držanje govora. Oni također imaju pravo uspostavljanja i održavanja suradnje i veza s svojom dijasporom u drugim državama, kao i građanima, udruženjima i organizacijama građana iz drugih država sa kojima ih povezuju zajedničko nacionalno biće, etničko porijeklo, kulturna baština, jezik i vjera. I država može predvidjeti određene olakšice radi ostvarivanja spomenutih prava.

Zakon predviđa da je čuvanje, njegovanje, razvijanje, izražavanje i prenošenje nacionalne, etničke, kulturne, jezične i drugih osobitosti i sadržaja, kao kulturnog, povijesnog i tradicijskog naslijeđa, individualno i kolektivno pravo pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih i etničkih zajednica. Država, u skladu s odgovarajućim pozitivnim međunarodnim standardima, štiti kulturnu baštinu, povijesne spomenike kulture manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih i etničkih zajednica.

Pripadnici manjinskih naroda mogu slobodno, privatno i javno, upotrebljavati materinski jezik i pismo. Također imaju pravo na njegovanje i razvijanje svog jezika i jezične kulture odgovarajućom jezičnom standardizacijom, prevođenjem, objavljivanjem odgovarajuće literature i slično.

Zakon predviđa i pravo manjinskih naroda na slobodan izbor pri korištenju osobnog imena i imena svoje djece, kao i upisivanje tih imena u sve javne isprave, službene evidencije i zbirke osobnih podataka na materinskom jeziku i pravopisu. Također je njihovo pravo da na jeziku koga razumiju pravodobno budu obaviješteni o razlozima lišenja slobode, kao i o razlozima i prirodi optužbe protiv njih, a imaju pravo i braniti se na tom jeziku.

U općinama i gradovima, u kojima u većem broju žive pripadnici manjinskog naroda ili druge manjinske i etničke zajednice, u službenoj upotrebi može biti njihov jezik i pismo na način utvrđen zakonom.

Službena uporaba jezika manjinskog naroda ili druge manjinske ili etničke skupine znači da se tim jezikom i pismom, osim jezika i pisma u službenoj uporabi na cijelom državnom teritoriju, koriste u službenoj komunikaciji s državnim i nezavisnim organima i ustanovama, posebno s institucijama, ustanovama i organizacijama za zaštitu ljudskih i manjinskih prava.

Pripadnici manjinskih naroda čiji se materinji jezik razlikuje od službenog jezika za cijeli države teritorij, u sklopu jedinstvenog sustava javnog obrazovanja imaju pravo na predškolsku, osnovnu i srednju obrazbu na svom jeziku. Pritom djeca onog dijela stanovništva koje ne pripada manjinskoj zajednici mogu učiti jezik manjinske zajednice s kojom zajedno žive. Za školovanje na jeziku manjinskog naroda država će osnovati katedre i fakultete gdje će se obrazovati odgajatelji, učitelji i nastavnici osnovnih i srednjih škola.

Radi očuvanja i razvijanja nacionalnoga, odnosno etničkoga, kulturnog i jezičnog identiteta manjinskog naroda i njihovih pripadnika, nadležni državni i prosvjetni organ dužan je da pri izradi nastavnih planova i programa, posebno za nastavu na manjinskom jeziku, iz područja povijesti, geografije, kulture i umjetnosti, osigurava sudjelovanje i suglasnost nadležnih predstavnika i subjekata manjinskog naroda. Plan i program rada u obrazovnim ustanovama i školama na većinskom službenom jeziku, radi što veće tolerancije prema manjinama, mora sadržavati i odgovarajući opseg gradiva o povijesti, kulturi i položaju manjinskih naroda kao i druge sadržaje koji pospješuju međusobnu toleranciju i suživot. Za školovanje na manjinskim jezicima država će izdvajati u postocima više sredstava po učeniku nego za školovanje na većinskom službenom jeziku. U tom financiranju mogu sudjelovati i domaće i strane organizacije, fondacije i privatne osobe.

Pripadnici manjinskih naroda imaju pravo osnivanja i privatnih obrazovnih ustanova na svim razinama školovanja, a diplome stečene u tim ustanovama podliježu verifikaciji nadležnog organa.

Pripadnici manjinskih naroda, kaže u Predlogu R. Rastoder, imaju pravo na potpuno i nepristrano obavljanje i upoznavanje sa svojom povijesnom, kulturnom i tradicijskom baštinom, kao i sa suvremenim užim nacionalnim kretanjima u području kulture, umjetnosti i ukupnim društvenim nastojanjima. Osigurano je i pravo potpunog i nepristranog informiranja na materinskom jeziku, uključujući i pravo na izražavanje, primanje, slanje i razmjenu informacija i ideja putem tiska i drugih sredstava javnog obavljanja.

Država je obvezna u programima radija i televizije, čiji je osnivač, osigura odgovarajući prostor – programski blok za afirmaciju kulturnog i tradicijskog naslijeđa manjinskih naroda, a posebno prostor za informativne sadržaje na jezicima manjinskih naroda. Za realizaciju spomenutog država je dužna polučiti i mogućnost izlaženja specijaliziranih časopisa, radijskih i televizijskih postaja.

Nacionalna zajednica manjinskih naroda, odnosno njezini pripadnici imaju pravo na uporabu i isticanje tradicijskih oznaka i simbola, kao što je zastava, himna i slično. Također imaju pravo na obilježavanje i slavljenje važnih datuma, događaja i osoba iz svoje tradicije i povijesti u skladu sa zakonom.

PRAVO NA UČEŠĆE U UPRAVLJANJU DRŽAVNIM I JAVNIM POSLOVIMA

Radi ostvarivanja pune ravnopravnosti, pripadnicima manjinskih naroda jamči se pravo proporcionalne zastupljenosti u javnim službama, organima državne i lokalne vlasti, uključujući i policiju. Pripadnici manjinskih naroda imaju pravo organiziranja lokalne samouprave, u geografski, ekonomski i kulturološki cjelovitim sredinama s najmanje 3000 stanovnika, od kojih natpolovičnu većinu čime pripadnici manjinskog naroda. Organiziranje nacionalno-personalne samouprave na razini države i u općinama i gradovima može se osigurati ako tamo živi od 3 do 33 posto ukupnog stanovništva.

Nacionalnu zajednicu konstituiraju

svi punoljetni pripadnici manjinskog naroda koji dobrovoljno i osobno, bez obzira na političko opredjeljenje pa i eventualnu pripadnost nekoj od političkih stranaka, izraze spremnost da žele biti članovi nacionalne zajednice, čime pristaju da utemelje birački popis nacionalne zajednice čiji su članovi.

Formalno-pravni uvjeti za konstituiranje Nacionalne zajednice stječu se tada kad se za članstvo u nacionalnoj zajednici izjasni najmanje tri posto pretpostavljenog broja punoljetnih pripadnika, odnosno birača iz redova manjinskih naroda.

Detaljna pravila o vođenju biračkih popisa manjinskih naroda i organizacije izbora na osnovi tih biračkih popisa uređuju se odgovarajućim zakonima. Poslove oko konstituiranja organa nacionalnih manjina koje to žele obavlja nadležno ministarstvo za prava manjinskih naroda.

Članovi nacionalne zajednice, neposrednim glasanjem, između više nezavisnih kao i stranačkih kandidata i popisa, u skladu s općevažećim izbornim principima, biraju Vijeće nacionalne zajednice. Ono, u skladu s posebnim pravilima svoje organizacije i poslovníkom, bira predsjednika i najnužniji broj svojih izvršnih funkcionara, koji su u rangu odgovarajućih državnih funkcionara i službenika.

Vijeće samostalno predstavlja manjinski narod, odnosno nacionalnu zajednicu, bira kandidata za izvršnu vlast i javnu državnu upravu te raspravlja i usklađuje stavove o pitanjima od nacionalnog interesa za manjinski narod. Vijeće, u okvirima utvrđenim zakonom, sudjeluje u kreiranju politike i u donošenju odluka iz ovih područja: općeg i stručnog obrazovanja, kulture i umjetnosti, informiranja, regionalnog razvoja lokalnih zajednica, razvoja zdravstva i socijalnih službi, zaštite čovjekova okoliša, planiranja i razvoja prometne i druge komunikacijske infrastrukture, razvoja turizma, unapređenja sastava i djelovanja policije, stanja u organizaciji i funkcioniranju sudstva, brige o komunikaciji s državnim organima, pravobraniteljem manjinskih prava i ostalim odgovarajućim

domaćim i međunarodnim organima i organizacijama. Na sjednice Vijeća obvezno se pozivaju i imaju pravo sudjelovanja u radu i zastupnici manjinskih naroda u odgovarajućem parlamentu. Na teritoriju Republike, kao pravni subjekt, može postojati samo jedna nacionalna zajednica jednoga manjinskog naroda.

Članovi nacionalne zajednice biraju se neposrednim glasanjem između više nezavisnih kandidata, što ne mora značiti i političku ili stranačku neutralnost, a prema tzv. načelu duplog glasa i rang-liste, uz mogućnost izjašnjavanja za neki od popisa političkih stranaka, bira se i određeni broj zastupnika u Skupštinu Republike Crne Gore, odnosno u skupštinama jedinica lokalne samouprave u kojima se postotak manjinskog naroda u stanovništvu kreće između tri i trideset tri posto od procenta ukupnog stanovništva izborne zajednice.

Broj nacionalnih zastupnika određuje Skupština Crne Gore odlukom o broju poslanika koji se bira. U općinama i gradovima u kojima su manjina, a čine između tri i trideset tri posto stanovništva, i pripadnici većinskog naroda imaju analogno pravo izbora najmanje jednog zastupnika u skupštini lokalne samouprave.

Zastupnici manjinskog naroda u skupštini imaju sva prava kao i ostali poslanici, odnosno odbornici, s tim što se bez suglasnosti većine zastupnika manjinskih naroda ne može donijeti niti jedan akt koji se neposredno odnosi na položaj manjinskih naroda, promjenu organizacije i nadležnosti lokalne samouprave na područjima u kojima manjinski narodi ili druge manjinske nacionalne i etničke zajednice žive u postotku većem od deset posto stanovništva, odnosno općine ili područja, kao i izbora ministra i pravobranitelja za manjinska prava.

OBVEZE DRŽAVNIH ORGANA

U Predlogu zakona o manjinskim pravima utvrđeno je da su organi lokalne samouprave i Republike obvezni zatražiti mišljenje Vijeća

nacionalne zajednice o pitanjima teritorijalne podjele, odnosno odlučivanja o određivanju i promjeni granica između općina, određivanju izbornih jedinica, izradi i donošenju razvojnih planova i planova zaštite životne sredine. Državni organ je, također, dužan da najduže za trideset dana razmotri mišljenje, prijedlog, zahtjev ili predstavku Vijeća, kao i zahtjev, odnosno predstavku zastupnika nacionalne zajednice manjinskog naroda i da u pisanom obliku objasne svoj stav.

Radi zaštite sloboda i prava manjinskog naroda, odnosno prava njegovih pripadnika, može se pokrenuti postupak pred Ustavnim sudom Republike Crne Gore, podnošenjem ustavne žalbe zbog toga što su pojedinačnim aktima ili radnjama nanesene povrede slobodama i pravima utvrđenim Zakonom. Državni organi imaju pravo i obvezu, a organi, predstavnici i zastupnici manjinskog naroda, pravo na pokretanje postupka pred Ustavnim sudom Republike Crne Gore za ocjenjivanje ustavnosti i zakonitosti akta kojim je povrijeđeno Ustavom ili zakonom utvrđeno pravo ili interes, a čija se ustavnost i zakonitost osporava.

Zakonom o manjinskim pravima predviđeno je da se, radi zaštite ugroženih prava, može podnijeti tužba nadležnom sudu. Tužbom se može tražiti prestanak radnji kojima se vrijeđaju prava pripadnika manjinskog naroda, uspostavljanja prijašnjeg stanja, uzdržavanje od radnji kojima se povrjeđuju prava, kao i nadoknada štete. Ako je tužba osnovana i pravovaljana, naknada štete se isplaćuje u korist posebnog Fonda za zaštitu manjinskog prava. U postupku pokrenutom tužbom primjenjuju se pravila Zakona o parničnom postupku s tim što se ne može donijeti presuda zbog izostanka niti na osnovi odricanja odnosno priznanja. U sporovima iz područja zaštite manjinskih prava o pitanjima predviđenim ovim zakonom revizija je dopuštena uvijek i o njoj odlučuje Ustavni sud.

OSTALI OBLICI ZAŠTITE

Ministarstvo nadležno za zaštitu ljudskih prava predlaže politiku i

poduzima sve prijeko potrebne mjere za osiguranje ostvarivanja slobode i prava utvrđenih ovim zakonom. Ministarstvo je posebno zaduženo za nadzor nad radom državnih organa u područjima od neposrednog značenja za segment ljudskih i manjinskih prava, kao i za nadzor nad odlukama od neposrednog značenja za segment ljudskih i manjinskih prava, kao i za nadzor nad odlukama organa nacionalnih i manjinskih prava, kao i za nadzor nad odlukama organa nacionalnih zajednica konstituiranih u skladu sa zakonom. Ministarstvo može pokrenuti inicijativu za odgovarajuće unaprjeđenje zakonodavstva i prakse zaštite sloboda i prava utvrđenih zakonom, pripremanje, čuvanje, obradu i osiguranje javne dostupnosti statističkih i drugih podataka od značaja za pitanja uređena ovim zakonom.

Ministarstvo je obvezno surađivati s organima i tijelima nacionalnih zajednica i njihovih samouprava, a naročito buniti se o slobodama i pravima pripadnika nacionalnih zajednica kao pojedinaca. Za svoj rad Ministarstvo za zaštitu ljudskih prava odgovorno je Vladi Republike Crne Gore.

Republički savjet, osnovan Ustavom Republike Crne Gore, prati i analizira stanje sloboda i prava nacionalnih zajednica i njihovih pripadnika. Savjetima i inicijativama utječe na nadležne organe za zaštitu prava nacionalnih zajednica, prati i potiče znanstveno-istraživački, stručni i obrazovni rad važan za unapređenje sloboda i prava nacionalnih zajednica i njihovih pripadnika, kao i za unapređenje snošljivosti i međusobnog povjerenja ljudi različitih nacionalnih pripadnosti.

Savjet čine predsjednici konstituiranih nacionalnih zajednica i zastupnici manjinskih naroda u Skupštini Crne Gore, po jedan predstavnik stranaka zastupljenih u Skupštini Republike Crne Gore, pravobranitelj za manjinska prava, ministar za zaštitu ljudskih i manjinskih prava, te još najviše do pet istaknutih pojedinaca, odnosno stručnjaka i aktivista u području ljudskih prava i sloboda koje, na prijedlog Predsjednika Republike Crne Gore, izabere Skupština.

Radi osiguravanja prava predviđenih propisima na osnovi Zakona o manjinskim pravima uvedena je institucija Pravobranitelja za manjinska prava kojega bira Skupština Republike Crne Gore. U djelokrug pravobranitelja, među ostalim, pripada: prikupljanje podataka koji se odnose na položaj manjinskih naroda i drugih manjinskih zajednica i njihovih pripadnika, oblike njihova organiziranja, najvažnije probleme s kojima se susreću i druga pitanja važna za njihov opstanak, identitet i funkcioniranje organa, organizacija, ustanova i udruženja ustanovljenih radi ostvarivanja prava predviđenih zakonom. Obveza pravobranitelja za manjinska prava je i praćenje primjene zakona i politike u vezi s manjinskim pravima, prijam i sučeljavanje sa stvarnim činjenicama predstavki kojima se tvrdi da je povrijeđeno neko od manjinskih prava te pokretanje odgovarajućih postupaka pred nadležnim sudovima i drugim državnim organima i tijelima protiv prekršitelja prava predviđenih pozitivnim zakonskim propisima.

Pravobranitelj je po funkciji član Savjeta za manjinska prava, a najmanje jedanput na godinu podnosi Skupštini izvještaj o svom radu, o stanju područja zaštite manjinskih prava u Crnoj Gori.

Skupština Republike Crne Gore, radi potpore aktivnostima koje su važne za održavanje nacionalnih posebnosti pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih i etničkih skupina u području kulture, ukupnog stvaralaštva, informiranja i slično, osniva Fond za poticanje ostvarivanja ovih prava.

Fond će posebno podržavati obrazovne i znanstvene projekte i ustanove koje pripremaju stručnjake i programe važne za očuvanje i razvoj manjinskih zajednica kao i za međuetničku suradnju, a sredstva za rad Fonda osiguravaju se iz proračuna Republike Crne Gore te domaćih i stranih donatora. Detaljnije odredbe o radu Fonda i njegovom funkcioniranju bit će regulirane Zakonom o njegovu osnivanju, pri čemu će se voditi računa i o adekvatnoj zastupljenosti.

Poštovani čitatelji,

Pročitali ste prvi broj »Hrvatskoga glasnika«. Bit će nam drago ako smo Vas obradovali njegovim izlaženjem, još više ako ste zadovoljni sadržajem. Međutim, svaki je početak težak, pretežak. Vjerujte nam da smo prvi broj radili u vrlo složenim uvjetima jer nam, za sada, nedostaje pisajući stroj, a o računalu, tj. kompjutoru da i ne govorimo. Nemamo fotoaparata, magnetofona ni ormara gdje bismo mogli čuvati dokumentaciju koju ćemo početi skupljati. Nemamo fototeke... Ali da dalje ne nabrajamo što nam sve nedostaje, recimo samo ono što posjedujemo, to je veliki entuzijazam i vjera da ćemo uspjeti.

Svjesni smo slabosti koje su se manifestirale u prvom broju »Hrvatskoga glasnika« u čijem uredništvu nema ni jednog profesionalca. Postupno ćemo nastojati poboljšati kvalitetu i tako, nadajmo se, privući veći broj čitatelja i suradnika.

Prema našoj koncepciji, u »Glasniku« ćemo dati mjesta svima koji žele nešto napisati. Sve nas zanima, od najkraćih informacija, koje se odnose na naše aktivnosti, pa do priloga koji će predstavljati hrvatska nacionalna, kulturna i ostala bogatstva nekad i danas. Ako zbog bilo kojeg razloga ne možete nešto napisati, javite nam pa ćemo se potruditi da vam pomognemo.

Odlučili smo da primjerci »Hrvatskoga glasnika« budu besplatni. Hoćemo li ga dugo besplatno distribuirati, ne ovisi samo o nama nego i vama, cijene čitatelji. Bila bi prava šteta list prestane izlaziti nakon nekoliko brojeva zbog materijalnih razloga. Očekujemo da će nam pojedinci, udruge i asocijacije, privrednici i svi oni koji to mogu, pomoći doznačavanjem stanovite novčane pomoći. Tako ćemo opstati i, ako Bog da, stvoriti potrebne preduvjete da uskoro počnemo izlaziti jedan put na mjesec, kao što smo i planirali.

Potrebno nam je mnogo toga. Za sada smo puni entuzijazma, a vjerujemo da znamo posao. Oprostite nam, ako to zvuči neskromno. Uz vašu pomoć, moralnu, stručnu i prije svega financijsku, nadamo se da ćemo svladati teškoće, posebno one financijske prirode, koje su nam teret čak i sada, na samom početku, i da će »Hrvatski glasnik« u godinama koje dolaze obilježavati svoje jubileje.

Molimo vas, pomognite nam. I mala pomoć bit će za nas velika. Pozivamo Vas da se učlanite u Društvo, ako to već niste uradili, a ako jeste, da podmirite članarinu kod povjerenika ili u prosto-rrijama Društva.

Redakcija

SADRŽAJ

»Hrvatski glasnik« – prvo glasilo Hrvata u Crnoj Gori	
PROGRAMSKE KONCEPCIJE	2
Osnivanje i aktivnosti Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore	
OČUVATI ETNIČKE SAMOBITNOSTI	3
Hrvatsko građansko društvo Crne Gore i institucionalna pomoć Republike Crne Gore	
MORALNA I MATERIJALNA POMOĆ	7
Suradnja Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore sa Nacionalnom zajednicom Crnogoraca u Hrvatskoj	
ZAJEDNIČKI PROJEKTI U ZAJEDNIČKOM INTERESU	8
Članstvo Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore	
OSNOVANA POVJERENIŠTVA	9
Formiranje i aktivnosti Hrvatskoga kulturnog društva »Napredak«, Tivat	
NA TEMELJIMA TRADICIJE	11
Osnivanje i političko organiziranje Hrvatske građanske inicijative u Tivtu	
POLITIČKI ORGANIZIRANI NASTUP HRVATA U CRNOJ GORI	13
Iz Biskupskog ordinarijata u Kotoru	
ČESTITKE MSGR. ILIJE JANJIĆA, BISKUPA KOTORSKOG	15
Proslava Božićnih blagdana u Kotorskoj biskupiji	
PRISUTNOST VELIKOG BROJA VJERNIKA	17
Gornja Lastva i njezino udruženje	
USPJEŠNO NJEGOVANJE TRADICIJE	18
Prekogranična suradnja Dalmacije i Boke kotorske	
DOPRINOS INTEGRACIJSKIM PROCESIMA	20
Projekt »Život i djelo akademika Vladislava Brajkovića«	
ZASLUŽNO PRIZNANJE UGLEDNOM ZNANSTVENIKU	22
Potpisan Protokol o režimu uz južnu granicu Hrvatske i SRJ	
PREVLAKA SLUŽBENO VRAĆENA HRVATSKOJ	24
Izjave u povodu potpisivanja Protokola o privremenom režimu za južnu granicu između Hrvatske i Crne Gore	
PROTOKOL – OSNOVA ZA KONAČNO RAZGRANIČENJE	26
Crnogorski i hrvatski ministri turizma razgovarali o integraciji turističke regije	
PREVLAKA ĆE BITI TURISTIČKI RAJ	27
Skupština Republike Crne Gore uputila na javnu raspravu	
ZAKON O MANJINSKIM PRAVIMA	28

LG "GARBO" d.o.o.
TIVAT Seljanovo

082 684 - 407; 069 340 712

**Garantni rok
5 godina**

KLIMA UREĐAJI

SNACK BAR PIZZERIA

SUR

CASTELLA

Stari grad Budva

Ul. Ivan Mušura

Tel.: 086-453-826
Mob.: 069-064-161

VELIKI IZBOR KOLAČA, PIZZA I PIĆA

Hvala na posjeti!

